T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖÇMENİN GÖZÜNDEN GÖÇMEN: ENTEGRASYON BAĞLAMINDA FRANSA'DAKİ TÜRK GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERE BAKIŞI VE ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE GÜN

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANKARA, 2023

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖÇMENİN GÖZÜNDEN GÖÇMEN: ENTEGRASYON BAĞLAMINDA FRANSA'DAKİ TÜRK GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERE BAKIŞI VE ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE GÜN

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

PROF. DR. EMRAH AKBAŞ

DANIŞMAN

ANKARA, 2023

TEZ KABUL ONAY SAYFASI

Melike GÜN tarafından hazırlanan "Göçmenin Gözünden Göçmen: Entegrasyon Bağlamında Fransa'daki Türk Göçmenlerin Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Bakışı ve Önerileri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<table>
<tr><th colspan="4">Jüri Üyesi</th><th>Kurumu</th><th>İmza</th></tr>
<tr><td colspan="4">Prof. Dr. Emrah AKBAŞ</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☐</td><td>Ret</td><td>☐</td></tr>
<tr><td colspan="4">Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☐</td><td>Ret</td><td>☐</td></tr>
<tr><td colspan="4">Doç. Dr. Umut YANARDAĞ</td><td rowspan="2">Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul</td><td>☐</td><td>Ret</td><td>☐</td></tr>
</table>

Tez Savunma Tarihi: …./02/2023

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. …./02/2023

Melike GÜN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın arkasında teşekkürü hak eden çok kişi var. Öncelikle tez konumu belirlerken beni yüreklendirdiği, çalışılmamış bir konuyu çalışmamı desteklediği, özgür hissettirdiği ve lisans eğitimimden bu yana verdiği akademik motivasyon için saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Emrah Akbaş'a; tezime başlarken tecrübe ve fikirlerini benden esirgemeyen ve bana zaman ayıran sayın Doç. Dr. Gülseli Baysu hocama,

Beni bugünlere getiren, hayatım boyunca aldığım kararlara güvenen, bana her türlü imkânı ve desteği sunan tüm aileme; babam Sayit Şan ve annem Semra Şan'a, mesleğini en gönüllü şekilde sunarak Fransızca tercümanlık yapan abim Mücahit Şan'a ve çalışkanlığını örnek aldığım ablam Emine Acar'a,

Tez yazma sürecimde Fransa'daki ayağım olan, tezimin en önemli mimarı teyzem Fatma Aydoğmuş'a,

Mülakatlara katılmayı kabul eden, vakit ayıran ve samimiyetle kendini ifade eden tüm katılımcılara,

Bana zaman ve yürek veren, her fırsatta onlar olmasa yapamazdım dediğim kıymetli ablam Sena Melemez'e ve hocam Metin Ayvazoğlu'ya,

Tez yazarken omuz omuza hissettiğim arkadaşım Feyza Kılınç Tayfun'a ve dualarını esirgemeyen, beni idare eden tüm çalışma arkadaşlarıma,

Cinnah yerleşkesi sıralarında buluşmamızın kocaman bir dostluğa ve bir sivil toplum oluşumuna dönüştüğü yüksek lisans arkadaşlarıma,

Yüksek lisans eğitiminin hayatıma kattığı en anlamlı şey olan, beni tamamlayan, tez çalışmamı her anlamda destekleyen çok değerli eşim Mücahit Gün'e ve sağlıkla dünyaya göç etmesini beklediğim oğlum Ömer'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Melike Gün

"Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık." (49/13)

Uyum, ahenk ve barış içinde yaşamak ve yaşatmak için gayret edenlere…

ÖZET

Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere kapılarını açmasıyla beraber gelen göçün bir iç güvenlik sorunu oluşturacağı düşüncesi ile bu göçün Avrupa'daki Türkler işaret edilerek Türkiye'yi geliştireceği düşüncesi karşı karşıya gelmektedir. Türkiye'de 2011 yılından bu yana göçmen yanlısı ve göçmen karşıtı siyasi söylemler söz konusu olup, Avrupa'da yaşayan Türk göçmenler bu siyasi söylemlerde tartışmalara ve kıyaslamalara konu olmaktadır. Bu tez çalışmasında söz konusu tartışmanın öznesi konumunda olan Avrupa'daki Türk diasporasını temsil eden Fransa'daki katılımcılarla görüşmeler yapılarak göçmenlik, göçün etkileri, göç politikaları, entegrasyon ve asimilasyon ile ilgili araştırma sonuçları ortaya konmaktadır.

Göçmenlerin ülkelere olan sosyal, kültürel, ekonomik ve politik getirilerini; Türkiye'nin ve Fransa'nın göç politikalarının göçmenleri nasıl etkilediğini Fransa'da bulunan Türklerin bakış açılarıyla ortaya koymak ve entegrasyona dair önerilerini almak; kısacası göçmenin gözünden göçü ve göçmeni anlamak araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Konuya ilişkin olarak Fransa'da yaşamakta ve uzun yıllar yaşamış olan ikinci kuşak Türk göçmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak nitel araştırma bulguları elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda ağırlıklı olarak Türk göçmenlerin kendilerini hem Fransa'da hem de Türkiye'de göçmen hissettikleri; Fransa'da asimilasyoncu ve nefret söylemi içeren yaklaşımlara maruz kaldıkları; Suriyeli göçünün Türkiye'ye zarar verdiği ve Fransa'daki yaklaşık 50 yıllık göç sürecine aşina olmalarına dayanarak Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonlarının oldukça güç olacağı kanısında oldukları gözlemlenmiş, entegrasyon önerileri alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Kimlik, Entegrasyon, Fransa, Türkiye, Suriye

ABSTRACT

With Türkiye opening its doors to Syrian immigrants, the idea that immigration will create a domestic security problem and the idea that this immigration will develop Türkiye by pointing out the Turks in Europe come across. There has been pro-immigrant and anti-immigrant political discourse in Türkiye since 2011, and Turkish immigrants living in Europe are the subject of discussions and comparisons in these political discourses. In this thesis, the research results on immigration, the effects of immigration, immigration policies, integration and assimilation are revealed by interviewing the participants in French who represent the Turkish diaspora in Europe, who are the subject of the discussion.

Social, cultural, economic and political returns of immigrants to countries; to reveal how the immigration policies of Turkey and France affect the immigrants from the perspectives of the Turks living in France and to get their suggestions on integration; in short, understanding immigration and immigrants through the eyes of the immigrant is the subject of the research.

Qualitative research findings were obtained by conducting semi-structured interviews with second generation Turkish immigrants who live in France and have lived for many years. According to the data obtained, mainly Turkish immigrants feel themselves as immigrants both in France and Turkey; They were exposed to assimilationist and hate speech approaches in France; it has been observed that Syrian migration has harmed Turkey and based on their familiarity with the nearly 50-year migration process in France, it has been observed that the integration of Syrians into Turkey will be very difficult, and integration suggestions have been received.

Keywords: Immigrant, Identity, Integration, France, Turkey, Syria

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

KISALTMALAR DİZİNİ v

ŞEKİLLER DİZİNİ vi

TABLOLAR DİZİNİ vii

1. GİRİŞ 1

1.1. Amaç 2

1.2. Araştırmanın Problemi 3

2. KAVRAMSAL, KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE 5

2.1. Entegrasyon Kavramı ve Yaklaşımları 6

2.2. Göç, Kimlik ve Sosyal Bütünleşme 8

2.3. Göç Alan Ülkeler Olarak Türkiye ve Fransa'nın Göç Tarihi ve Entegrasyon Yaklaşımları 11

2.3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi ve Göçmen Politikasına Bakış 11

2.3.2. Türkiye'nin Entegrasyon Politikası 16

2.3.3. Fransa'nın Göç Tarihi ve Göçmen Politikasına Bakış 18

2.3.4. Fransa'nın Entegrasyon Politikası 25

3. METODOLOJİ 27

3.1. Araştırmanın Modeli 27

3.2. Araştırmanın Örneklemi 30

3.3. Veri Toplama Araçları 31

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 32

3.5. Araştırmacının Konumu 33

4. BULGULAR 35

4.1. Memleketsiz Müslüman Türk Olmak 36

4.1.1. Göçmen Tanımı ve Göçmen Hissetmek Üzerine 37

4.1.2. Fransa'daki Göçmen Algısı Üzerine 40

4.1.3. Entegrasyon ve Asimilasyon Üzerine 42

4.1.4. Göçmen Olmanın Avantaj ve Dezavantajları Üzerine 44

4.1.5. Göçmenlerin Ülkeye Katkıları Üzerine 46

4.2. Gurbetçi Suriyeli ve Devlete Yük Olan Suriyeli İkilemi 48

4.3. Katı Entegrasyon Politikasına Karşılık Kuralsız Politikalar 51

4.4. Entegrasyona Karşı Karamsarlık 55

5. TARTIŞMA 59

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 63

6.1. Sonuç 63

6.2. Politika Yapıcılar ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Öneriler 64

6.2. Araştırmacılar İçin Öneriler 66

KAYNAKÇA 67

EKLER 76

EK-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları 76

KISALTMALAR DİZİNİ

EILE:	Enseignement Internationaux de Langues Étrangères *Uluslararası Yabancı Diller Öğretimi Programı*
ELCO:	Enseignement de la Langue et Culture d'Origine *Ana Dil ve Kültür Eğitimi Programı*
GİGM:	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
INSEE:	L'Institut National de la Statistique et des Études Économiques *Fransız Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü*
IOM:	International Organisation for Migration *Uluslararası Göç Örgütü*
ONİ:	Office National d'Immigration *Ulusal Göç Ofisi*
SGI:	Société Générale d'Immigration *Genel Göç İdaresi*
TDK:	Türk Dil Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. En çok göç alan ve göç veren 20 ülke ……..……...15

Şekil 2. Toplam mülteci ve sığınmacı sayısına göre ilk 10 Asya ülkesi……...15

Şekil 3. 2000 ve 2019 Yıllarında En Fazla Uluslararası Göçmen Bulunan Ülkeler…….23

Şekil 4. Fransa'daki Türk Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi …….....24

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Genel Hatlarıyla Türkiye'ye Göç Tarihi……12

Tablo 2. Genel Hatlarıyla Fransa'ya Göç Tarihi……...19

Tablo 3. Örneklem Grubuna Ait Bilgiler……..…30

Tablo 4. Bulgular, Temalar ve Alt Temalar……...…...……35

1. GİRİŞ

Sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve hukuki disiplinler arası pek çok faktörü içinde barındıran ve yaşandığı her toplumu dönüştüren bir olgu olarak göç, pek çok çalışmada var olan resmi ortaya koyan bir biçimde ele alınmakta, göç edilen toplumları zenginleştiren yönü göz ardı edilmektedir. Günümüzde modernleşme sürecine taş koyan bir öğe olarak görülen göçmenlerin uzun yıllar önce sömürgeci ulus-devletlerce ekonomik döngüye hizmet eden insan kaynağı olarak görülmeleri, var olan çalışmaların nedensel temelini oluşturmaktadır. Bu haklı nedenselliğe farklı bir boyuttan baktığımızda dünyanın her yerinde kendini gerçekleştirebilecek bir potansiyel, bir gizil güç olarak *insan*ın hem kendine hem de göç ettiği topluma kazandırabileceği değerlere odaklanarak çalışmalar yapılması önemli görülmüştür. Bu doğrultuda göçmen kimlik algısının Fransa'daki ikinci kuşak göçmenlerin düşünceleri ile araştırılması ile göç ve entegrasyon bağlamında göçmeni değerli bir aktör olarak ele alan çalışmalara katkı sunulması hedeflenmiştir.

Bu çalışma karşıt gerçeklikler olarak Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere kapılarını açması ile beraber ülkemize gelen göçün bir iç güvenlik sorunu oluşturacağı düşüncesi ile bu göçün -Avrupa'daki Türkler referans gösterilerek- Türkiye'yi geliştireceği düşüncesini temel alınarak hazırlanmıştır. Türkiye'de 2011 yılından bu yana devam eden göçmen yanlısı ve göçmen karşıtı siyasi söylemlerde Avrupa'da yaşayan Türk göçmenler de tartışmalara ve kıyaslamalara konu olmaktadır. Bu tez çalışmasında söz konusu tartışmanın öznesi konumunda olan Avrupa'daki Türk göçünü temsil edecek katılımcılarla görüşmeler yapılarak göçmenlik, göçün etkileri ve göç politikaları ile ilgili araştırma sonuçları ortaya konmaktadır. Göçmenlerin ülkelere olan sosyal, kültürel, ekonomik ve politik getirilerini; Türkiye'nin ve Fransa'nın göç politikalarının göçmenleri nasıl etkilediğini Fransa'da bulunan Türklerin bakış açılarıyla ortaya koymak; kısacası göçmenin gözünden göçü ve göçmeni anlamak araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde çalışmanın amaç ve gerekçelerine yer verilmiş, ikinci bölümünde entegrasyona ve kimlik konusuna ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeve ortaya konmuş, Türkiye'nin ve Fransa'nın göç tarihlerinden bahsedilmiştir. İki ülkenin göç tarihçeleri tarihsel olaylar tablolaştırılarak sunulmuştur. Üçüncü bölümde araştırmanın

metodolojisi anlatılmış ve dördüncü bölümde ise bulgulara yer verilmiştir. Beşinci ve bölümde ise bulgulara yönelik sonuç ve tartışma kısmı ile öneriler bulunmaktadır.

1.1.Amaç

"Göçmenin Gözünden Göçmen: Entegrasyon Bağlamında Fransa'daki Türk Göçmenlerin Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Bakışı ve Önerileri" başlıklı bu tez çalışması Sosyoloji anabilim dalı Göç Politikaları ve Araştırmaları programı kapsamında sosyal bilimlere katkı sunması amacıyla yapılmaktadır. Göçün çeşitleri, etkileri, sebep ve sonuçları, ülkelerin göç politikaları arasındaki farklar ve benzerlikler pek çok araştırmaya konu olmuş, alan yazında geniş bir yere sahip olmuştur. Ancak söylem boyutunda kalan Avrupa'daki Türk göçmenler ile Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin kıyaslanması mevzubahsi literatürde herhangi bir akademik araştırmayla yer bulmamıştır. Fransa ve Türkiye'nin göç politikaları bağlamında göçmenin durumu yine göçmenlerin fikir ve görüşleriyle desteklenmek suretiyle ele alınarak, bu lisansüstü bitirme tezi ile birlikte literatüre katkı sağlanması beklenmektedir.

Araştırmanın amacı Fransa'daki Türk göçmenlerin tecrübe ve görüşlerinden yararlanarak Türkiye'deki Suriyeli göçünün etkilerini Avrupa'daki Türk göçünün etkileri ile kıyaslamak ve entegrasyonu göçmen bireylerin bakışıyla ortaya koymaktır. Araştırmanın arka planını "Göçmenlerin göç ettikleri ülkelere zarar verdiği iddialarının her iki ülkede de karşılığı var mıdır? Türkiye'deki Suriyeliler de Avrupa'daki Türkler gibi ülkenin aktif işgücü olabilir mi? Avrupa'daki Türklerin bulundukları ülkeye sağladığı katkı ve Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye sağladığı katkılar nelerdir?" soruları oluşturmaktadır. Bu sorulardan yola çıkarak mezkûr araştırma tartışmaların ana aktörü olan göçmenleri incelemeye yönelik nitel bir çalışmadır.

Bu doğrultuda bu nitel araştırmanın temelde şu sorulara yanıt vermesi beklenmektedir:

1) Araştırma verilerine göre göçmenlerin entegrasyon sürecine bakışları nasıldır?

2) Araştırma verilerine göre ülkelerin göç politikaları göçmenlerin entegrasyon düzeyini ve kimlik algılarını nasıl ve hangi yönlerden etkilemektedir?

1.2.Araştırmanın Problemi

Entegrasyon, göç politikalarını anlamadaki en önemli temsildir. Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye uyum sağlamalarında kamuoyunun tepkisi ve politikanın etkisi oldukça etkilidir. "Mülteci ve göçmenlerin, göç alan ülkeye yerleşebilmelerindeki ve uyumundaki başarı ya da başarısızlıkları o ülkedeki hükümetlerin ve toplumun tutumlarına, o ülkedeki göç politikalarına, göçmenlere yönelik yerleşme ve destek programlarına ve son olarak göçmenlerin fiziksel ve ruh sağlıklarına yönelik kolaylaştırıcılara da bağlıdır" (Sue, 1977; aktaran Gün, 2006). Ülkelerin entegrasyon ve politika tecrübelerinin incelenmesi önemli ve uyuma yönelik uygulamaların model alınabilmesi açısından yararlı görülmektedir. Bu anlamda Amerika ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerin bulunduğu kıtaların göç ve entegrasyon bağlamında politik modellerinin incelenmesi değerlidir. Bu çalışmada da Avrupa ülkeleri arasından Fransa'nın yüzyılı aşkın göç deneyimini kendi vatandaşlarımızın bakışı ile ortaya koymanın yararlı olacağı düşünülmüştür.

Avrupa'daki Türk göçmenlerden bahsedildiğinde akla gelen ilk ülke Almanya olmaktadır. Fakat çalışma kapsamında politik anlamda Fransa ile Türkiye'nin zıt bir resim çiziyor olmaları sebebiyle göç tecrübesinden yararlanılması düşünülen ülke Fransa olarak tercih edilmiştir. Öyle ki Fransa, Avrupa'nın en eski göç ülkesidir. 19. Yüzyılın ikinci yarısında itibaren "yabancı" işgücünün mekânı olmuştur (Güler, 2020).

Öte yandan entegrasyon kavramı daha çok Fransız örneğiyle ilişkili olarak gündeme gelmiştir. Genel olarak, bireyi esas alan yurttaşlık anlayışı üzerine kurulu bir ulusal bütünleşme modeli olarak tanımlansa da egemen topluluğun dili ve kültürünün öğrenilmesini önceleyen, göçmenlerin topluma tek taraflı bir sürecin sonucunda dâhil olacağı mantığını içeren ve asimilasyonu andıran özellikler göstermektedir (Güler, 2020). Entegrasyon ve asimilasyon kavramlarını sıkça duyan Fransa'daki Türk göçmenlerin de bu kavramları nasıl tanımlandığına ilişkin veriler de bu çalışma ile elde edilmiştir.

Batı (Avrupa)-Türkiye ulus aşırı alanlarında ortaya çıkan siyasi, iktisadi ve kültürel gelişmeler, bu alanların öznelerini etkilemekle birlikte, aynı zamanda her iki coğrafyanın yerleşik halklarını da yakından etkilemektedir (Kaya & Şahin, 2007). Göç edilen ülkeyi göçmen kuşağın gözünden anlamanın yanı sıra bu tez çalışması gündelik yaşam pratiklerine

yansıyan göç tecrübeleri doğrultusunda katılımcılardan entegrasyon önerileri almayı da amaçlamaktadır. "Ülkelerini ya da bölgelerini terk etme nedenleri ne olursa olsun, ya da vardıkları yerde nasıl karşılanırlarsa karşılansınlar göç edenler özelliklerine bağlı olarak (göçün şekli, zamanı, nedeni, zorunlu ya da istemli olması, göç edenlerin cinsiyetleri, yaşları, göç edilen yerin özellikleri vb.) farklı derecelerde de olsa uyum güçlükleri yaşamaktadırlar." (Gün, 2006). Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere yönelik uygulayabileceği uyum politikalarına katkı sunmayı hedefleyen bu amaca hizmet etmek üzere empatik yaklaşım öngörülerek hem göçmen olma deneyimini yaşamış hem de Türkiye'yi tanıyan bireylerle görüşmeler yapılması kıymetli görülmüştür. Bunun yanında araştırma esnasında katılımcılara yönlendirilen soruların katılımcıları konuyla ilgili sorgulamaya sevk ettiği gözlemlenmiş, çalışmanın bireysel farkındalığa katkı sunan bir öneme sahip olduğu saptanmıştır.

2. KAVRAMSAL, KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

Göç ile ilgili literatüre bakıldığında ilk olarak yabancılar hukuku bağlamında göçmen statülerinin ayrıştırıldığı ve tanımlandığı görülür. Bu çalışma kapsamında da kullanılan kavramların tanımlanmasında fayda görülmektedir. Tez çalışmasının konusunda yer alan göçmen kavramı Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde yer aldığı gibi "kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk)" (TDK, 2022) anlamında kullanılmıştır. Hukuken mülteci, "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişileri" tanımlasa da (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013: 61/1) genel kullanım gereği Suriyeli göçmenler için tez çalışması içerisinde yer yer mülteci kavramı kullanılmıştır.

Göçmen kavramı hem Suriyeliler hem de Türkler için bu çalışmada Göç Terimleri Sözlüğünde (IOM, 2019) de belirtildiği gibi "hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekten beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini" kapsamaktadır.

Tez çalışmasının kuramsal çerçevesi üç boyutta ele alınmıştır. Öncelikle kısaca hem Türklerin Fransa'ya hem de Suriyelilerin Türkiye'ye göçleri birer olgu olarak kuramsal açıdan incelenmiştir. Akabinde entegrasyonun kavramsal anlamına da değinilerek entegrasyon politikası yaklaşımları sosyolojik olarak açıklanmıştır. Üçüncü olarak kimlik ve sosyal bütünleşme, göç bağlamında ele alınmış; sonrasında göç alan ülkeler olarak Türkiye ve Fransa'nın göç tarihine ve politikalarına yer verilmiştir.

Uluslararası göç literatüründeki en yaygın yaklaşımlardan biri "çekici ve itici faktörler" (pull-push factors) paradigmasıdır. Bu paradigma, göç edilen anavatanın, göçmenlerin ekonomik sebepler başta olmak üzere siyasal ve kültürel alanlardaki taleplerini

karşılamadığını, fakat göç edilen ülkenin bu alanlarda çekici özelliklerde olduğuna işaret eder (Kaya & Şahin, 2007). Tez çalışmasına konu olan Suriye göçü itme çekme kuramı bağlamında değerlendirildiğinde Suriye'deki çatışma ortamı, korku hakimiyeti ve can güvenliği kaygısının Suriyelilerin daha güvenli ülkelere göç etmesinde itici güç olduğu; Türkiye'nin insani dış politikasının, sınır ülke olmasının ve Ortadoğu'ya nazaran ekonomik, barınma ve istihdam olanaklarının daha iyi olması ise çekici faktör olduğu söylenebilir (Yılmaz & Özer, 2022). Fransalı Türk göçmenlerin de 1960'lı yıllarda ekonomik faktörlerin çekiciliği sebebiyle Türkiye'den göç ettiği olgusu itme çekme teorisi ile açıklanabilir. Benzer şekilde bu durum Marxist kalkınma yaklaşımı ile de değerlendirilebilir. Bu yaklaşıma göre küresel kapitalizmin icap ettiği üzere gelişmemiş veya az gelişmiş bölgelerden kapitalist merkezlere doğru göç doğaldır (Kaya & Şahin, 2007).

Bir diğer paradigma ise ulus aşırı alan paradigmasıdır. Ulus aşırı yaklaşım Fransa ve Türkiye ile fiziksel ve ruhsal ilişkisini muhafaza eden, bununla birlikte bu iki ülkeyi de aşan bir toplumsal alan oluşturan (Akbaş, 2016) göçmen katılımcıları ifade eden en uygun paradigmadır. "Bu paradigmaya göre göçmenlik durumu değişmeyen bir statü olarak değerlendirilmez ve göçle birlikte ortaya çıkan toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin ülkelerin sınırları arasında uluşsaşırı bir dinamik alanın yaratılır." (Kaya & Şahin, 2007). Bu paradigmaya göre göç olgusu tek başına oluşan değil göçmenlerin kendi ussal tercihleriyle biçim alan bir olgudur. Ulus aşırı yaklaşım "fikirlerin, sembollerin, düşüncelerin, ideolojilerin, toplumsal ve siyasal hareketlerin, maddi kültürün, sanatın göç alan ülke ile göç veren ülke arasında karşılıklı hareketinden söz eder" (Kaya, 2003). Avrupa'daki diğer göçmenlerde olduğu çalışma grubunu oluşturan Fransalı Türkler de bu ulus aşırı kültürü oluşturmuş olduğu görülmekte, kuşaklar geçtikçe Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin benzer bir kültür oluşturacağı öngörülmektedir.

2.1.Entegrasyon Kavramı ve Yaklaşımları

Göçmenlerle ilgili politik ve kuramsal yaklaşımlara baktığımızda asimilasyon, entegrasyon, tolerans, uyum, toplumsal uyum (social cohesion) kavramları karşımıza çıkar. Bu kavramlar genel anlamda göç eden toplulukların göç ettikleri toplumlarla birlikte yaşamı ve yönetimi kolaylaştırması hedeflenerek ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte her bir kavramın farklı çıktıları ve evirilme süreçleri olduğu söylenebilir.

Asimilasyon kavramına Fransa'nın en yaygın kullanılan sözlüğü Le Robert (2022) "*Acte de l'esprit qui considère (une chose) comme semblable (à une autre).*" yani; "bir şeyi başka bir şeyle aynı görme biçimi" şeklinde yer vermektedir. 15. yüzyılda Latincede absorbe edilen maddelerin kendi özüne dönüştürülmesi anlamında, 19. yüzyılda ise psikoloji alanında kullanılmıştır (Topçu & Büyükbeşe, 2020). Göç Terimleri Sözlüğünde (2009) ise asimilasyon kavramı "Bir etnik ya da sosyal grubun- genellikle azınlığın diğer bir grupla uyumlu hale gelmesi. Asimilasyon, dil, gelenek, değer ve davranışlarda ya da hatta temel hayati çıkarlarda ve aidiyet duygusunda değişiklik olması anlamına gelir. Asimilasyon kültürel uyumdan daha ileri giden bir durumdur." şeklinde açıklanmıştır.

Latince *integratus* kelimesinden türemiş olan entegrasyon kelimesi 19. yüzyılın başlarında "bazı parçaları bir araya getirerek onlardan bir bütün elde etme" şeklinde kullanılırken 20. yüzyılda "farklı ırklardan insanların bir arada olması" anlamında kullanılmıştır (Online Etymology Dictionary, 2019; aktaran Topçu & Büyükbeşe, 2020).

Entegrasyon kelimesi Fransa'nın en yaygın kullanılan sözlüğü Le Robert'te (2022) "*Incorporation (de nouveaux éléments) à un système*" yani; yeni unsurların bir sisteme dahil edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı kelimenin ikinci anlamı ise aynı sözlükte "Bir topluluğa, bir sosyal gruba (bir bireyin, bir grubun) asimilasyon" olarak yer almaktadır. Bu durum Fransa'da entegrasyon kelimesinin asimilasyona bir alternatif olarak kullanıldığını ispat eder niteliktedir. Göç Terimleri Sözlüğünde (2009) ise entegrasyon kavramı "Göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç. Kabul eden toplumların göçmenleri kabul etmeleri için gerekenler ülkelere göre farklılık göstermektedir. Entegrasyon, sadece tek bir grubun sorumluluğunda değildir. Hem göçmenlerin kendisi hem de ev sahibi devlet, kurumlar ve toplumlar entegrasyondan sorumludur." şeklinde açıklanmıştır.

1989 yılında entegrasyon konusunda Fransa'da ilk defa "Entegrasyon Yüksek Konseyi" (le Haut Conseil à l'intégration) kurulmuş ve konsey tarafından entegrasyon "Tüm kadın ve erkeklerin topluma tam katılımlarını sağlamağı içerir; bu kadın ve erkekler topraklarımızda kalıcı olarak yasayacaklara hitap eder ve bu kişiler hiçbir art düşünce taşımadan bilhassa kültürel özgüllüklerin var olduğunu kabul ederek bunu yaparlar ve

toplumsal dokumuzun ahengimizi temin etmek maksadıyla hak ve ödevlerde eşitlikte benzerliklerle yakınlıkları vurgularlar.” şeklinde tanımlanmıştır (Güler, 2020).

Uluslararası Göç Örgütü’nün 2019 yılında yayınladığı göç terimleri sözlüğünde sosyal uyumun tek bir evrensel tanımı olmadığından söz edilir. Bununla birlikte genellikle dayanışma, birliktelik, hoşgörü ve birlikte uyumlu yaşama ile ilişkilendirilir (IOM Glossary, 2019). Yine aynı tanım içerisinde uyum kavramı çerçevesinde toplulukların çeşitliliğine olumlu bir değer atfedilir ve uyum gündelik yaşamda, işyeri ve okullarda olumlu ilişkiler geliştirerek sosyal düzeni sağlamaya yarar. Bu kapsamda uyum (integration), göçmenlerin birey ve grup olarak göç ettikleri toplumda kabul edilme süreçleri olarak açıklanabilir (Topçu & Büyükbeşe, 2020). Bu tanımda iki boyut vardır; uyum, toplum ve göçmenler arasında bir alış-veriştir (UGİD- Uluslararası Göç ve İntibak Derneği, 2022 [Video]). Bu yüzden uyum karşılıklı gerçekleşen bir süreci tanımlar.

Topçu ve Büyükbeşe (2020) uyum sürecinde ev sahibi toplumun göçmenlerden beklentilerinin ülkeden ülkeye farklılık göstereceğinden söz eder. Örneğin göç edilen ülkede kalma süresi uyumun şartı olmayıp, gelinen yerde geçici süre kalınsa dahi göçmenler farklı iş alanlarında kendilerini gerçekleştirme ve kültürel değerlerini yaşama gibi haklara sahiptirler. Göçmen ve ev sahibi toplum uyum noktasında ortak bir amaç için hareket etmelidirler (IOM Glossary, 2011; aktaran Topçu & Büyükbeşe, 2020).

Entegrasyonla ilgili göstergeler entegrasyonun gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik önemli ipuçları verirler. Bu anlamda kültürel, ekonomik, politik, eğitimsel veya dilsel anlamda göçmenlerin dışlanmayı tecrübe edip etmemeleri entegre olup olmadıklarının gösterebilir (Bartram, Poros & Monforte, 2017). Çalışma içerisinde katılımcılara yönlendirilen sorular arasında da asimilasyon ve entegrasyona yönelik değerlendirmeler bulunmaktadır ve ilgili bulgulara *Entegrasyon ve Asimilasyon Üzerine* başlığı altında yer verilmiştir.

2.2.Göç, Kimlik ve Sosyal Bütünleşme

Göç genel olarak insanların bir coğrafya üzerinde ya da idari alanlar arasında yerleşim yeri değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Cohen, 1996 & Ünalan, 1998; aktaran

Yaman, 2019). Göç olgusu bireylerin yaşam döngüsünde onlara yeni ortamlar, yeni yaşam pratikleri ve yeni kimlikler kazandırır. Kazanılan yeni kimlikler ise toplumsal düzenin devam etmesine engel olmadan toplum içerisinde karşılıklı bir bütünleşmeyi gerektirir. Chambers (1994), göçerliğin yaşanan yeri seyyar bir habitat olarak algılamak olduğunu ve sürekli değişime maruz kalan dilde, tarihlerde ve kimliklerde ikamet etmeyi gerektirdiğini ifade eder.

Türk işgücünün dış ülkelere yönelmesi İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara rastlamaktadır. Akdeniz ülkelerinden Avrupa ülkelerine yaşanan göç, yüksek istihdam açığının kapanması ve sosyal gerilimin azalmasını, aynı zamanda göç eden işçilerin kendi ülkeleri için kazanacakları döviz ihtiyacını karşılayacağı beklentisi ile gerçekleşti (Abadan-Unat, 2007). Yaşanan göç olgusuna bu iyimser yaklaşımın ötesinde bir açıdan bakıldığında ise göçmenlerin emperyal düzenin bir öznesi haline geldiklerini görürüz. Avrupa'ya göç eden özellikle ikinci kuşağın, anavatandan getirdikleri kimlikleri ile ev sahibi toplumda kazandıkları kimliğin sentezi çok-kültürlü, melez ya da tireli kimlikler iki kültür arasında şekillenen kimlikler şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Çoştu, 2019). Bu kimliğe sahip bireyler anavatanlarında edindikleri kültürel, dinsel ve dilsel kodları göç ettikleri yere taşıyarak ve kendilerine kolektif bir bilinç oluşturarak bulundukları yerde veya yurtlarında da tam karşılığı olmayan yeni bir kimlik inşa etmişlerdir. Söz konusu kimlik Fransa'daki Türklerde olduğu kadar -belki de daha yoğun şekilde- Arap olarak nitelendirilen Faslı, Tunuslu ve Cezayirliler için ve Afrika kökenli diğer göçmenler için de geçerlidir. Oluşturulan yeni kimlikler çeşitli özellikler ve yeni kavramsallaştırmalarla hayat bulur. İngiliz Profesör Chambers (1994) bu durumu şöyle örneklendirir:

> *"Barbes, Paris'in Arap göçmenlerinin yaşadığı geleneksel mahallesi, Cezayir Rai müziğinin ve Cheb Khaled'in soundlarının doğduğu yerdir. 'Je suis un beur!' ifadesi de burada doğdu. İfadedeki 'beur' arabe sözcüğünün tam tersi değil, daha ziyade bu sözcükten harmanlanarak türetilmiş olan bir sözcük. Beur, ebeveyni Arap olan ve Fransa'da doğan kişiye deniyor. Beur bir farklılığa, özel bir tarih ve bağlama, melezleşmeye ve kültürel belirsizliğe işaret ediyor. Bu gibi örnekler Fransa'da modern yaşamın ana mecrasında kaybolmuşluk izlenimi verir…"*

“Diasporik özneler, oluşturdukları karşı kültürler, hayali cemaatler ve sembolik aidiyetler yardımıyla bir anlamda farklı bireyselleşme ve kimlik oluşum süreçlerini yaşayabilirler.” (Kaya & Bahar, 2007). Öyle ki göçmenler bulundukları ülkedeki yerel halk tarafından öteki olarak görüldükleri oranda kendi göçmen kimliklerini de bu ötekilik üzerinden pekiştirmektedir (Akbaş, 2016). Hızlanan küreselleşme ile birlikte artan ulus aşırı kimlik mefhumu günümüzün yeni etnik azınlıkları haline gelmiş görünmektedir. Göçmen kimlik oluşumunda göç veren ve alan ülkeler arasında küreselleşmenin getirdiği dengesizliğin etkisi söz konusudur. Küresel bir olgu olan göç ve insan hareketleri kimlik sorunlarını ortaya çıkarmaktadır (Özyurt, 2021).

Türkiye’de her ne kadar uzun bir geçmişe sahipse de göç önemli bir toplumsal olgu olarak Suriyeli göçmenlerin gelişiyle ele alınmaya başlanmıştır. İlk yıllarda hem siyasi söylemlerin hem de Müslüman bakış açısının etkisiyle ev sahibi toplum için “ensar”, Suriyeli göçmenler için ise “muhacir” kimlikleri ön plana çıkmıştır. Öyle ki İslami öğretide göç hareketleri hicret kavramı çerçevesinde ele alınır ve bu kavram Nisa Suresi 97. ayete göre (Diyanet İşleri Başkanlığı) güvenli bir yere kaçıştan çok inanç temelli bir hayatta kalma çabasını ifade eder (Altuntaş, 2020). Bu kültürel gerçekliği göz önüne alarak bir kimlik analizi yapmak farklılıkları yönetmeye yönelik politikalar geliştirilmesi ve araştırılması için daha sağlıklı olacaktır (Evkuran, 2021). Muhacir kimliği yaşanan büyük göç hareketinin görece daha yumuşak algılanmasını sağlarken, ensar kimliği ise ev sahibi topluma kurtarıcı ve misafirperver bir rol biçmiştir. Halen bu bakışa sahip bir kesim bulunsa da kamusal alanda görünürlük ve göçmen nüfusundaki artış ensar-muhacir söylemlerinin bir miktar eskide kalmasına sebep olmuştur. Göçmenler kendileri ile ilgili suç artırdıkları, sağlığı tehdit ettikleri, yerel halkın istihdam olanaklarını kısıtladıkları, ev fiyatlarını artırdıkları gibi gerekçelerle giderek olumsuz algıların odağı ve toplumsal öfkenin kaynağına dönüşmüşlerdir (Güler, 2020). Bu söylemsel kimlik inşası hem bazı olgusal gerçekleri hem de algısal yanlışları köpürterek göçmen kimliğine yönelik olumsuz algının yoğunlaşmasına sebep olmaktadır (Mandacı & Özerim, 2013; aktaran Güler, 2020).

Sosyal bütünleşme “küçük gruplardaki *biz* duygusunun büyük gruptaki *biz* hissine taşınarak milli duygunun oluşması” olarak tanımlanmaktadır (Özdil, 2018). Ayrıca kültürel değerlerin toplumun fertleri tarafından içselleştirilerek uyumu güçlendirmesi anlamına da gelir (Gedikoğlu & Akbaş, 2019). Sosyal bütünleşme bireyleri birbirine ve toplumsal

bütünlüğe bağlayan, kimliklerin oluşumunda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Postmodernizm kimlik oluşumunu zorlaştıran bir dönem olsa da göçmenler özelinde sosyal bütünleşmenin kimlikleri güçlendirdiği söylenebilir.

2.3. Göç Alan Ülkeler Olarak Türkiye ve Fransa'nın Göç Tarihi ve Entegrasyon Yaklaşımları

2.3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi ve Göçmen Politikasına Bakış

Türkiye göç bakımından dinamik ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye Osmanlı İmparatorluğu sürecinde de Cumhuriyet sonrasında da bu dinamizmi hiçbir zaman kaybetmemiştir. 2011 yılında Suriye'den gerçekleşen ve *tarihte görülen en büyük göç dalgası* olarak tanımlanan (Yaman, 2019) bir kitlesel göçü karşılayan Türkiye, imparatorluk ve cumhuriyet tarihi boyunca göç olgusuna yakından tanıklık etmiştir. Bugünkü göçmen politikasını ve göç deneyimini anlamak için Türkiye'nin göçmen tarihine bakılması ve göç politikalarının incelenmesi önem teşkil etmektedir.

Göç alan bir ülke olarak Türkiye'nin göç tarihi Orta Asya'dan Anadolu'ya yapılan göçlerden başlatıldığında yaklaşık bin yıllık bir mazi karşımıza çıkmaktadır (Tablo 1). Türkiye'ye yapılan göçler yalnızca tek bir bölgeyle de sınırlı kalmamış, tarih boyunca tüm sınırlardan göç almaya devam etmiştir ve bugünkü çok kültürlü yapısını almıştır. Bugün Suriye göçü ile anılıyor olsa da Türkiye, Balkanlar başta olmak üzere Kafkasya'dan ve Ortadoğu'dan pek çok kitlesel göçle karşı karşıya kalmıştır. Ancak bugünkünden farklı olarak bu göçlerde kişilerin ülkeye girişleri belli koşullarla sınırlandırılmıştır. Türkiye'nin göç politikalarındaki değişikliğin en belirgin olduğu ayırıcı özelliğin bu olduğu söylenebilir. Güler (2020), Türkiye'nin göç karakteristiğini tanımlarken "göç veren ülke" veya "transit ülke" olarak tarif edilmesinin Türkiye'nin geçmişteki göç deneyimlerini okumayı zorlaştırıcı ve indirgeyici bir yaklaşım olduğunu savunmaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere Türkiye, ikili anlaşmaların imzalandığı ve çeşitli milletlerden pek çok göçmene ev sahipliği yapmış bir geçmişe sahiptir. Son on yılda yaşanan Suriyeli göçü ise aslında 1980'li yıllardaki nüfus hareketleri sonrasında ifade edilen "göç-alan" ülke kimliğini ortaya çıkarmıştır (Güler, 2020).

Tablo 1

Genel Hatlarıyla Türkiye'ye Göç Tarihi

Tarih	Olgu
1071 Malazgirt Savaşı sonrası	Orta Asya'dan Anadolu'ya kitlesel göçler
1492	İspanya'dan gemilerle kurtarılan Yahudilerin Osmanlı topraklarına getirilmesi
1783 Rus İmparatorluğu'nun Kırım Saldırısı	Çerkez ve Tatar mülteci Osmanlı Devleti'ne göçü
1849 Macaristan İhlali	Macar ve Leh mültecilerinin Osmanlı Devleti'ne göçü
1860	Muhacirin (Göçmen) Komisyonları kurulması
1877	Bulgaristan'dan Anadolu'ya göçler Kırım ve Kafkas göçleri
1878	Bosna-Hersek göçmenlerinin Anadolu'ya yerleşmeye başlaması Müslüman olmayanların göçlerinin sınırlandırılması
1890 sonrası	Yahudilerin kitlesel göçlerinin yasaklanması
1893	İran'dan Osmanlı topraklarına göç
1896	Girit göçmenlerinin deniz yoluyla çeşitli vilayetlere sevk edilmesi
1917 Bolşevik Devrimi sonrası	Rus, Ermeni ve Rum toplulukların Türkiye'ye gelişi
1923 Türk Yunan Mübadelesi	Türkiye'ye Türk göçü
1923-1949	Romanya'dan Türkiye'ye göç
1924-1953	Makedonya Türklerinin Türkiye'ye göçü
1925	Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi imzalanması
1950	T.C. Yabancılar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi
1968-1979	Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması yapılması
1979 İran Devrimi	Azeri, Kürt ve Farisi kökenli toplulukların Türkiye'ye göçü
1982 Sovyetlerin Afganistan İşgali	Orta Asya kökenli Özbek, Uygur, Kazak ve Kırgız grupların Türkiye'ye göçü
1988 Halepçe Katliamı	Irak'tan Türkiye'ye ilk göç dalgası
1989	Bulgar Türkleri ve Müslüman Slavların Türkiye'ye kitlesel göçü
1991 Körfez Savaşı	Irak'tan Türkiye'ye ikinci göç dalgası
1992-1998 Bosna Soykırımı	Bosna-Hersek'ten Türkiye'ye kitlesel göç
1999 Kosova Savaşı	Kosova'dan Türkiye'ye göç

2001	Makedonya'dan Türkiye'ye yeni göç dalgası
2005	İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planının ilan edilmesi
2008	İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosunun kurulması
2011	Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göçü
2013	İç İşleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) yürürlüğe girmesi
2014	Geçici Koruma Yönetmeliğinin yayınlanması Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) kurulması
2016	6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun yürürlüğe girmesi Suriyeli öğrencilerin okul öncesi, ilk ve ortaöğretim düzeylerinde zorunlu kayıt uygulamasına geçilmesi MEB'e bağlı Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı kurulması Halk Eğitim merkezlerinde Suriyelilere yönelik Türkçe dil kursları oluşturulması
2020	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Göç İdaresi Başkanlığı'na dönüştürülmesi
2022	Ukraynalı göçmenlerin Türkiye'ye göçü

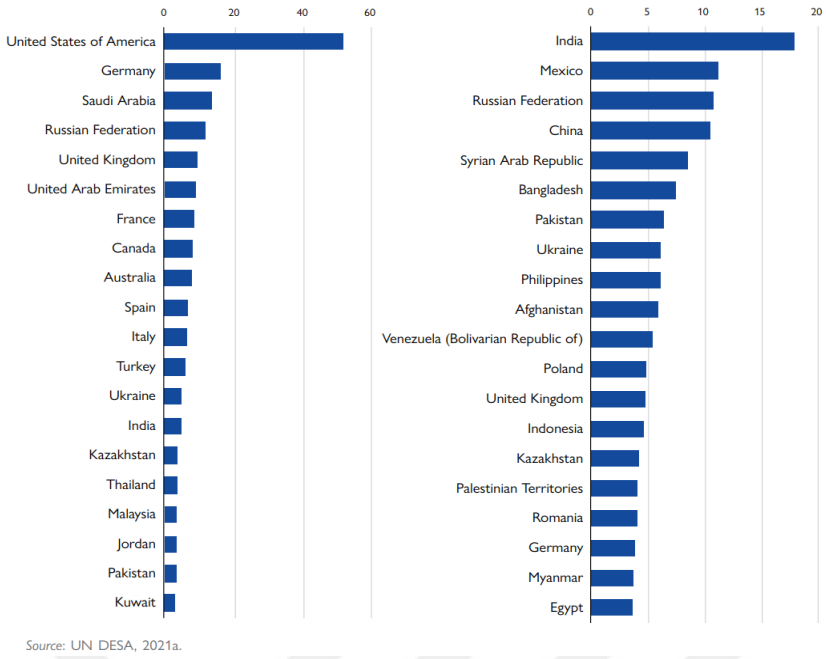
***Kaynak**: Göç İdaresi Başkanlığı (2022), İpek (2000), Kaiser (2007), Yaman (2019) ve Sağıroğlu vd. (2022) kaynaklarında bulunan verilerden yararlanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.*

Türkiye'nin göç olgusu tarihselleştirildiğinde iki temel dönemden bahsedilebilir: 1923-1980 arasına tekabül eden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve hemen akabinde başlayan ulus-devlet akımının dinamikleri ve 1980 sonrası küreselleşme ile birlikte uluslararası arenaya ve Avrupa Birliği sürecine girerek değişen ulus-devlet yapısı öne çıkmaktadır. Ulus-devlet inşasının erken dönemi olan 1950'li yıllara kadar ağırlıklı olarak Müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göçü görülürken, Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardaki Müslüman ve Türk nüfusun Türkiye'ye göçü göze çarpmaktadır (Güler, 2020).

Göç politikasına bakıldığında Türkiye'nin cumhuriyet öncesi dönemde çeşitli uygulamalar yürüttüğü görülmektedir. Örneğin 1896 sonrasında yetim ve dul Girit göçmenlerinin korunabilmesi için Türk ailelerinin yanına evlâtlık ve hizmetçi olarak yerleştirmek, evlendirmek veya sanayi mekteplerine kayıt edilmek gibi çeşitli tedbirlere müracaat edilmişti (İpek, 2000).

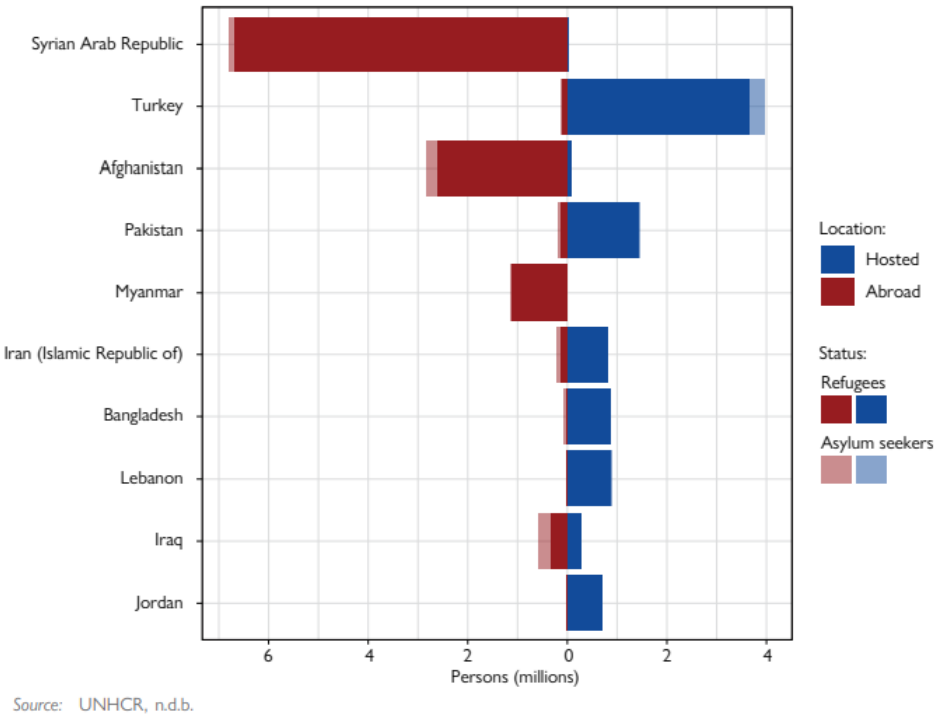
Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan iç karışıklıkların ardından 2011 yılının mart ayında binlerce Suriye vatandaşı Türkiye'ye uluslararası koruma amacıyla sığınmaya başlamış ve Türkiye Cumhuriyeti iç karışıklıklardan olumsuz etkilenen Suriyeli vatandaşlara *açık kapı politikası* izlemiştir. 2012 yılında sığınma talepleri hızla artış göstermeye başlamış ve hukuki bir altyapı hazırlanması amacıyla geçici koruma statüsünü çıkararak Suriyeli sığınmacıları bu statü ile ülkeye almıştır. Türkiye'ye gelen sığınmacılar ilk etapta güney ve güneydoğu bölgelerinde bulunan geçici barınma merkezi inşa edilmiş Suriye-Türkiye sınırına yakın 10 kente yerleştirilmiştir (BEKAM, 2017). Bugünkü uygulamaya benzer olarak 1876-1894 tarihleri arasında bir milyonu aşkın göçmen *Muhacir Komisyonu Defterlerine* kayıt edilmiş ve çeşitli Türk vilayetlerine yerleştirilmiştir. Bu göçmenleri mevcut kasaba, köy veya boş arazilere yerleştirerek yeni mahalle ve köylerin kurulmasını temin eden mahallî göçmen iskân komisyonları kurulmuştur (İpek, 2000). Oldukça dolu göç tarihi göstermektedir ki Türkiye göçlerden oluşan ve göçe aşina bir coğrafyadır. Ancak 11 yıldır yerel halk ve göçmenler arasında yaşanan uyum sorunları dünyanın en büyük kitlesel göçlerinden birine şahitlik etmesinden kaynaklanmakta ve bu sürecin Türkiye için sancılı olmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2021 verilerine göre Türkiye göç alan ülkeler arasında 12. sırada bulunmaktadır. Önceki yıllarda göç alan ülkeler arasındaki sırasını koruyan Türkiye göç veren ülkeler sıralamasında pandemi kaynaklı olduğu söylenebilecek bir değişiklik göstermiştir. 2019 verilerinde göç veren ülkeler arasında 20. sırada iken 2020 yılında listede bulunmamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. *En Çok Göç Alan ve Göç Veren 20 Ülke* (IOM, 2021)

Toplam mülteci ve sığınmacı sayılarına bakıldığında ise Asya ülkeleri arasında ülkemiz, mülteci ve sığınmacılara ev sahipliği yapan birinci ülkedir (Şekil 2). En çok mülteci çıkışı yaşanan ülke ise Suriye ve Afganistan olup Türkiye bu çıkışlardan en etkilenen ülkedir.

Şekil 2. *Toplam mülteci ve sığınmacı sayısına göre ilk 10 Asya ülkesi* (IOM, 2021)

Tüm göçmen alan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'nin de ev sahipliği yaptığı büyük göçün ardından konuşulmaya başlanan ilk politik konu geri dönüşler olmuştur. United Nations (2019) verilerine göre 2017'de geri dönen menşe ülkelerine geri dönen mülteci sayısı 667.400 iken 2018 yılında 590.000'den fazla mülteci geri dönmüş ve küresel mülteci nüfusu artmaya devam etmiştir. Geri dönüşlerin çoğu (210.900), başta Türkiye olmak üzere Suriye Arap Cumhuriyetine yapılmıştır. Halen devam eden geri dönüş meselesinin Türkiye'nin politik gündeminden düşmemesi bir yana hararetlenerek devam etmektedir.

2.3.2. Türkiye'nin Entegrasyon Politikası

Entegrasyon bağlamında ülkeler değerlendirilirken Türkiye'nin bugünkü entegrasyon politikasını incelemekte yarar vardır. Çalışmada entegrasyon olarak bahsedilen kavram bugün Türkiye politikasında uyum adı altında kullanılmaktadır. Statülerine verilen isimden de anlaşılacağı üzere geçici olarak nitelendirilen Suriyeli göçmenlerin kalıcı olma olasılıkları uyum konusunda yasal düzenlemeleri gerektirmiştir (Güler, 2020). Öyle ki Göç İdaresi Başkanlığı (Başkanlık olarak değiştirilmesinden evvel maddede Genel Müdürlük olarak yer verilmiş) ile ilişkili olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96. Maddesinde uyum konusu şu şekilde yer alır:

> *"Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir."*

Geçici Koruma statüsünün getirilmesinin ardından uyum önemli bir konu olarak ele alınmış ve 2014 yılında Göç İdaresi bünyesinde "Uyum ve İletişim Dairesi" oluşturulmuştur (Güler, 2020). Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2018 yılında yayınlanan 2019-2023 Stratejik

Planında Uyum ve İletişim beşinci stratejik plan olarak yer almakta ve aşağıdaki hedefleri içermektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018):

1. Müstakil bir uyum eğitim programının oluşturulmasını, yabancıların uyumlarını sağlamak amacıyla kursların yaygınlaştırılmasını ve kurslara katılım oranının artırılması desteklemek

2. Başta çocuklar olmak üzere ülkemizde yasal olarak bulunan tüm yabancıların uyum süreçlerini desteklemek

3. Uyum konusunda ilgili tüm paydaşlar ile koordinasyonu sağlayarak etkili bir uyum sürecini geliştirmek ve uygulamak

4. Genel Müdürlüğümüzün görev alanına giren konular hakkında kamuoyunu düzenli olarak bilgilendirmek

Göç İdaresi Başkanlığı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96. Maddesine göre uyumu "yabancılara ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandıracak faaliyetler" olarak tanımlamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Başkanlık bu doğrultuda kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların koordineli çalışma yürütmesini öngören bir politika gütmektedir. Uyum politikasını karşılıklılık, gönüllülük ve kurumlar arası iş birliği ilkelerine dayandıran Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı aynı zamanda asimilasyoncu olmadığını ve hem ev sahibi hem de göçmenlerin uyumuna ve gelişimine katkıda bulunmayı hedeflediğini web sitesinde açıklamıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Uyum hedeflerine yönelik olarak Göç İdaresi Başkanlığı, Türkiye'de Yaşam Rehberi başlığı altında Türkiye'de eğitim, finans, sağlık ve hukuk sistemini; acil durumları, kültürü ve sosyal yaşamı; barınmayı ve çalışma hayatını tanıtıcı yazılı ve görsel bilgilendirme faaliyetleri sunmaktadır. Aynı zamanda Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancılar İçin Bilgilendirme Broşürü, Yabancıların Türkiye'de İş ve Yaşam Rehberi Öğrenci İkamet İzni

Başvuru Süreci, Yabancılar İçin Bilgilendirme Broşürü, Yabancı İstihdamı Hakkında Bilmeniz Gerekenler ve Doğru Bilinen Yanlışlar broşür çalışmaları ile hem göçmenleri hem de yerel halkı bilgilendirme faaliyetleri düzenlemiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Türkiye'nin entegrasyon politikasını ifade eden yazılı kaynaklarda belirlenmiş uyum çalışmaları olması; 2013 yılında çıkarılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma kanunu ile Türkiye'deki düzensiz göç ile ilgili belirsizliklerin ortadan kaldırılmaya çalışılması ve göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik alınan AB fonları olsa da uzun vadeli entegrasyon politikasının tam anlamıyla planlandığı söylenemez (Yanardağ & Avcı, 2020).

Entegrasyonun önündeki en büyük engel her yerde olduğu gibi Türkiye'de de bugün şüphesiz dışlama, yabancı düşmanlığı ve ırkçılıktır (Çetin, 2016). 2011'de başlayan göçmen kabulünde hoşgörü ve ensar-muhacir yaklaşımı Suriyelilerin uyumunu erken dönemde kolaylaştırsa da zaman geçtikçe artan etkileşim, derinleşen anlaşmazlıklar ve gruplar arası çatışmalar, göçmenlerin ve yerel halkın uyumu için hak temelli bir yaklaşım gerektirecektir (Güler, 2020).

2.3.3. Fransa'nın Göç Tarihi ve Göçmen Politikasına Bakış

Avrupa tarihinde önemli bir yeri olan Fransa, göçmen tarihine bakıldığında sadece Avrupa'da değil dünyada göç alan ülkeler arasında üst sıralarda yer almaktadır. Yalnızca kıta içerisinden değil, sömürgesi olan ülkelerden ve dışarıdan da göç alan, göç politikaları tarihi Birinci Dünya Savaşı'na dayanan bir ülke konumundadır. Bu göç dalgaları ile birlikte, sömürgecilik tarihi yönünden çok kültürlü bir ülke haline gelen Fransa; her yıl yasal yollarla ülkeye giriş yapan 20 bin kişiyle de beraber 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancı sayıları bakımından en önemli göçmen ülkesi olmuştur (Arslan, 2016).

Yine Fransa, Amerika'dan kıta Avrupa'sına geçiş yaptığımızda göçmenlere ev sahipliği yapan en eski ülkelerden biridir (Güler, 2020). Öyle ki kavramsal kökenlerine bakıldığında asimilasyon, harmoni, tolerans, entegrasyon gibi kavramlar Latinceden türemiş olup, büyük oranda Fransa'da şekillenen kavramlardır. Bu anlamda Fransa'nın göçmen tarihine bakılması ve göç politikalarının incelenmesi önem teşkil etmektedir (Tablo 2).

Tablo 2

Genel Hatlarıyla Fransa'ya Göç Tarihi

Tarih	Olgu
I. Dünya Savaşı dönemi	Kuzey Afrika yerlileri ve sömürgelerden işçi ve asker alımı
I ve II. Dünya Savaşı arası	Cezayir, Fas ve Tunuslu göçleri
1924	Genel Göç Merkezi'nin (*SGI- Societe Generale d'immigration*) kurulması
1945	Ulusal Göç Ofisi'nin *(ONİ- Office National d'immigration)* kurulması
1950-1970	Yeniden göçmen işçi alımı *(tarihsel gelişim ve göçmen sayısı oranı sırasıyla)*: Cezayir, Portekiz, Fas, İtalya, İspanya, Tunus, Türkiye, Sahra altı Afrika
1962	Cezayir ile işgücü anlaşması
1963	Fas ile işgücü anlaşması
1966	Türkiye ile işgücü anlaşması
1970'li yıllar	İşçi sayısında yaklaşık sekiz kat artış ve aile birleşimlerinin yoğunlaşması
1974	AB dışı ülkelerden işçi göçünü engelleyen kanun Ekonomik göçün sonlanması Petrol krizi ile gelen Arap karşıtlığı ve İslamofobi'nin açığa çıkması
1974-1981	Vize engeli ve geri gönderme politikalarının uygulanması Geri dönüş kampanyaları ve finansal teşvikler
1980'li yıllar	Göçmen düşmanlığında artış ve göçmenlerin tehdit unsuru olduğu algısının yaygınlaşması
1990'lı yıllar	Göçmenlerin istatistikleştirilmesi ve korku politikası
2003	1119 sayılı Göç Kontrolü, Eşlerin Fransa'da İkameti ve Vatandaşlık Yasası
2006	911 sayılı Göç ve Entegrasyon Yasası

***Kaynak**: Kaya (2016: s.71-80) kaynağında bulunan verilerden yararlanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.*

Fransa'nın Mağripli (Kuzeybatı Afrikalı) göçmen alma geçmişine bakıldığında bu alım 1970'lerdeki işçi göçünden öncesine dayanıyor. Birinci Dünya Savaşı itibariyle Kuzeybatı Afrikalı yerli halkların Fransa'da yaşandığı bilinse de ilk göçmen dalgası İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'nın Mağrip ülkelerinden asker istemi yaparak karşılığında askerlere vatandaşlık verme teklifi ile başlıyor (C'est pas sorcier, 2016). Bu dalga da yine Kuzeybatı Afrika ülkelerinden Cezayir başta olmak üzere Fas ve Tunus asıllı göçmenlerin Fransa'ya gelmesiyle yaşanmıştır. İkinci dalga ise Afrika ülkelerinden maden işçilerinin Fransa'ya getirilmesi ile gerçekleşiyor. Yaşanan bu göç dalgaları ile birlikte işçi alımlarının düzenlenmesi ve ülkenin yeniden yapılandırılması adına 1924'te Genel Göç Merkezi (*SGI-Societe Generale d'immigration*) kurulmuş ve böylece göç alanında ilk özel kamusal girişim yapılmıştır (Kaya, 2016). Göçmen giriş çıkışlarını düzenleyen Alman Devleti'nin aksine Fransa, işçi alımları ile ilgili yetkileri SGI gibi bireysel şirketlere bırakmıştır.

İtalya, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerden yabancı işçi alımlarını düzenlemek ve göçleri teşvik etmek amacıyla ise 1945'te Ulusal Göç Ofisi *(ONİ- Office National d'Immigration)* kurulmuş, fakat talepleri karşılamada yetersiz kalarak resmi işlemleri aksatan ONİ'nin yasal olmayan işçi alımları yapması, asıl alımları SGI'nın üstlenmesine neden olmuştur (Weil, 1991; aktaran Kaya, 2016).

1974 yılında petrol krizi kaynaklı ekonomik sorunlar sebebiyle işçi alımı durdurulmuştur. Petrol krizi konusu dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Fransa'da da Arap karşıtlığına ve bunu takiben Müslüman düşmanlığına zemin hazırlamıştır. Bu tarihten sonra göç, kamuoyu tarafından bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır (Jelen, 2007; aktaran Kaya, 2016). Bu tarihten itibaren 80'li yıllara kadar aile birleşimleri engellenmeye ve geri gönderme politikaları uygulanmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda da göçmen düşmanlığında artış ve göçmenlerin tehdit unsuru olduğu algısı yaygınlaşmış, *göçmen (immigre)* kavramı genellikle Müslüman kökenli, Kuzey Afrika, Sahraaltı ve Türkiye uyruklu kişiler için kullanılmış, bu kişiler ve Fransa'da doğan çocukları için de halen kullanılmaktadır. İspanyol ve Portekiz kökenli göçmenler için ise immigre kavramı yerine *etranger (yabancı)* kelimesi kullanılmaktadır (Kaya, 2016). Esasen benzer duruma

Türkiye'de de rastlanmaktadır. İşçi olarak Türkiye'de bulunan Suriyeli, Iraklı veya Afgan göçmenler için *mülteci* kelimesi kullanılırken, Rus, Ukraynalı veya Avrupa kökenli göçmenlere *yabancı* denmektedir.

Güler (2018)'in göçmenlerin ekseriyetle işçi olmaları ile ilgili bahsi dikkate değerdir: "Fransızların, ekonomik kriz dönemlerinde yabancılara yönelttikleri 'Fransızların işini çalıyor' suçlaması işsizliğinin nedenini işaretlemede temel iddialardan biri haline gelmiştir. 1880-1890 yılları arasındaki büyük buhran döneminde ve ondan daha yeni bir tarih olan 1926-1927 krizi bu duruma örnek verilebilir (Zalc, 2010: 196). Göçmenlerin bu dönemdeki tavrı, yabancı olduklarından dolayı damgalanmamak için ticaretle uğraşmak olmuştur. Mayıs 1928 yılında Paris Ticaret Odası'nın Paris'in bazı mahallerindeki caddelerin artan bir şekilde Suriye, Filistin ve Ortadoğu'nun diğer bölgelerinden gelenler tarafından tekelleştirilmesi ve bu durumun Fransız esnaflarına zarar verdiği yönündeki şikâyeti (Zalc, 2010: 203) günümüzde de güncelliği koruyan söylemlerden biridir." (Güler, 2018).

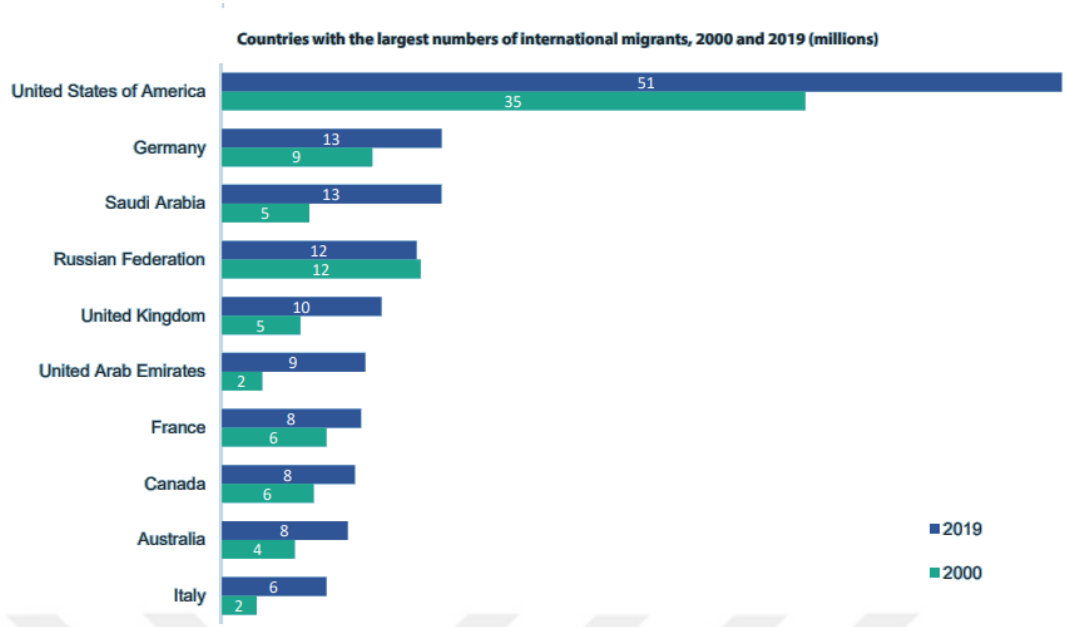
1990 ve 2000'li yıllardan sonra tamamen göçmen karşıtı bir politika izlenmeye başlanmış ve Göç Kontrolü Yasası ile göçmenleri sınır dışı etme yoluna gidilmiştir. Bu tarihlerde aile birleşimlerinden veya sığınmacılardan oluşan göçmenler yerine seçkin göçmenlerin ülkeye alınması hedeflenmiştir (Narthaler, 2008; Kaya, 2016). Fransa'nın özünde bulunan milliyetçiliğin dışa vurumu halen siyasi söylemler ve hayat pratiklerine yansımaları aracılığıyla göçmen düşmanlığı ve ırkçılık şeklinde devam etmektedir.

Türkiye'den Avrupa'ya dış göçün geçmişine baktığımızda bu göçün 1950'li yıllarda Almanya'nın batı kesiminin İtalya başta olmak üzere İspanya, Yunanistan ve Türkiye'den işçi alımıyla başladığını görmekteyiz. Diğer ülkelere kıyasla mesleki bilgileri zayıf sayılabilecek Türk göçmenler başlarda stajyer olarak Almanya'da bulunsalar da 1959 yılı itibariyle resmî kurumlar aracılığıyla ücretli olarak çalışmaya başladılar. İkili anlaşmalar ve kurumlar aracılığıyla göçmen işçi alımı modelini sonraki yıllarda Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa ve İsveç de takip etmiş, böylelikle 1960'lı yıllarda bu ülkelere de göç başlamıştır. Türkiye'den Avrupa'ya davet usulü ve anonim olarak gerçekleştirilen işçi göçleri Türkiye'deki İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla yapılmıştır. Bu yıllarda Almanya'daki göçmen işçi nüfusunun on katına çıkmış olması, Türk toplumunu Avrupa'ya göç etmeye sevk etmiştir. 1962 yılı itibariyle Almanya'da belirlenen nüfus politikası

gereğince göçmen işçilerin bir yıl sonra gelinen ülkeye dönme ilkesine bireysel sözleşmelerde yer verilmiş, fakat uygulanmamıştır. Bu aşamadan sonra "konuk işçilerin" geçici değil kalıcı olduğuna kanaat getirilmiştir (Abadan-Unat, 2007). Öyle ki Almanya'da kabullenilen bu durum diğer ikili anlaşma uygulamasına tabii diğer Avrupa ülkeleri gibi Fransa için de geçerli olmuştur.

1970'li yıllarda ise her ne kadar geri gönderme politikaları ile karşı karşıya kalsa da göçmen işçiler çalışma izni ve oturma izni uygulamalarıyla ülkede kalarak aile birleşimlerini gerçekleştirdi. 80'lerin sonuna doğru ise Türk işçi ailelerinde doğurganlık oranının Avrupa ortalamasını geçtiği gözlemlenmeye başladı (Abadan-Unat, 2007).

Günümüze gelindiğinde ise Fransa'nın çok uluslu yapısını koruduğunu görmekteyiz. 2021 Birleşmiş Milletler (UN) verilerine göre en fazla uluslararası göçmen sayısına sahip ülkeler sıralamasında Fransa; ABD, Almanya, Arabistan, Rusya, İngiltere ve BAE'den sonra 7. sırada gelmektedir *(Şekil 2).* Özellikle 20. yüzyıldan bu yana Cezayir, Portekiz, Fas, İtalya, İspanya, Tunus, Türkiye ve Sahraaltı Afrika kökenli farklı milletlerden göçmenler günümüzde de Fransa'da yaşamını sürdürmektedir. 1911 nüfus sayımı verilerine göre Fransa'da bulunan yabancıların % 85'i yakın komşu ülkelerden olup, ülkeye Cezayirlilerin gelmesiyle birlikte ülkedeki göçmen durumu yeni bir karakter kazanmıştır (Tapinos, 1975; aktaran Arabacı, 2020).

Şekil 3. *2000 ve 2019 Yıllarında En Fazla Uluslararası Göçmen Bulunan Ülkeler (milyon) (United Nations, 2019)*

INSEE'nin (2022) verilerine göre 2021 yılı itibariyle, Fransa'da yaşayan göçmenlerin %47,5'i Afrika doğumlu. %33,1'i ise Avrupa'da doğdu. Göçmenlerin en çok doğduğu ülkeler Cezayir (%12,7), Fas (%12), Portekiz (%8,6), Tunus (%4,5), İtalya (%4,1), Türkiye (%3,6) ve İspanyadır (%3,5). Fransa'daki göçmenlerin yarısı (%49) bu yedi ülkeden birinden göç etmektedir.

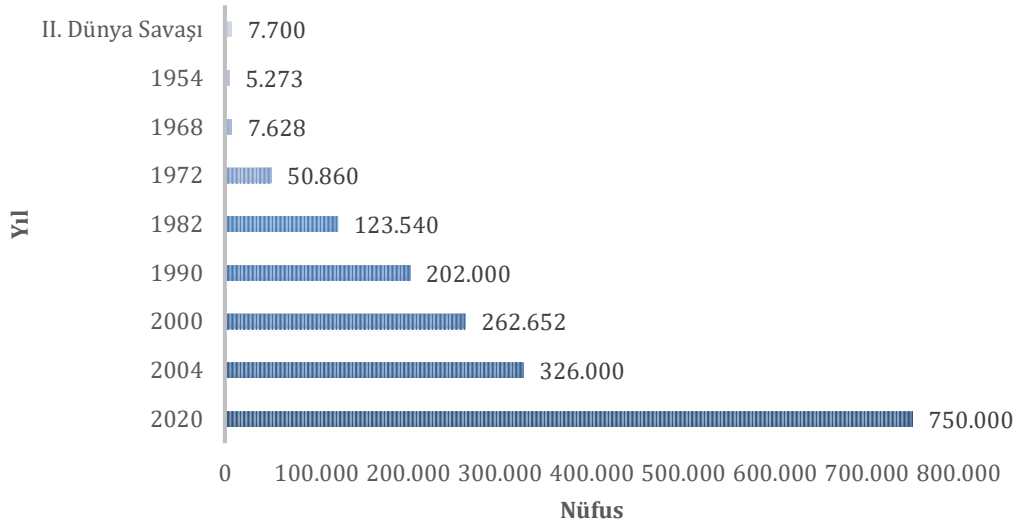
2020 yılında dünya çapında yaşanan Covid-19 pandemisi, Fransa dahil birçok ülkenin sınırlarını kapatmasına veya topraklarına girişin kısıtlamasına neden olmuştur. Bu önlemler hem Fransız topraklarına girişleri hem de çıkışları sınırlandırmıştır. Dolayısıyla 2020-2021 yıllarında göç hareketleri dünya genelinde ciddi düşüşe geçmiştir. Aynı durum Türkiye için de söz konusudur. Covid-19 salgını ile hem giriş-çıkış rakamları hem de düzensiz göç hareketliliği istatistiklerindeki düşüş oldukça belirgindir. Salgının etkilerinin düşmeye başlamasıyla beraber pandemi öncesindeki giriş sayısına erişmese de Türkiye'de 2021 yılı sonunda 2020'ye oranla iki kat fazla giriş olduğu kayıtlara geçmiştir (Sağıroğlu, Ünsal & Özenci, 2022). Fransa'da da benzer durum söz konusudur.

2020'de göçmen girişleri 2019'a kıyasla tahmini olarak % 21 azalarak 272.000'den 215.000'e düşmüş ve 2020'de Fransa'ya gelen göçmenlerin % 41'i Afrika'da, % 32'si ise

Avrupa'da doğmuştur. 2020'de Fransa'ya gelen göçmenlerin daha çok Fas (% 9,5), Cezayir (% 7,1), Tunus (% 4,5), İtalya (% 4,5), İspanya (% 3,3), Birleşik Krallık (% 3,2), Çin (% 3,0) veya Romanya'da (% 2,8) doğduğu bilgisi kayıtlara geçmiştir (INSEE, 2022).

Fransa'da yaşayan yabancı nüfus, 1946'da toplam nüfusun %4,4'ünü ve 1975'te %6,5'unu oluştururken 2021'de %7,7'sini oluşturmaktadır. Bu dilim 5,2 milyon kişiye tekabül etmekte ve bu kişilerin 4,5 milyonu Fransız vatandaşı olmayan göçmenlerdir. 1,7 milyonu ise yurtdışında Fransız uyruklu olarak doğmuştur. 2021 yılı itibariyle Fransa'da 7 milyon (toplam nüfusun %10,3'ü kadar) göçmen yaşamakta ve bu göçmenlerin 2,5 milyonu (yani %36'sı) Fransa'ya geldiklerinde bu yana Fransız vatandaşı olmuşlardır (INSEE, 2022).

Fransa'daki Türk göçmenlerin sayısal tarihine baktığımızda Şekil 4'deki gibi bir değişim görülmektedir. 1990'lı yıllarda sert şekilde uygulanmaya başlanan göçmen karşıtı politikalara rağmen 1960'lı yıllardan bu yana Fransa'daki Türk nüfusunda düzenli bir artış yaşanmıştır. Bu durum göstermektedir ki yerleşik hayatı sürdürme refleksi ve doğum oranlarındaki artış geri dönüş ve sınır dışı edilme yollarına galip gelmektedir. Dolayısıyla göç olayı yaşandıktan sonra düzenli ve uyumlu bir toplumsal hayatın oluşturulması hedefinde atılması gereken en önemli adımlar entegrasyon politikaları bağlamında gerçekleşmelidir.

Şekil 4. *Fransa'daki Türk Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi*[1]

[1] Arabacı, 2020: s.32'de bulunan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Fransa'da bulunan Türk nüfusu II. Dünya Savaşı yıllarından bu yana 1954 yılında yaşanan düşüş haricinde giderek yükselenler yoğun olarak sırasıyla Paris (%20), Rhone-Alpes (%17) ve Alsace (%15) bölgelerinde bulunmaktadır. Yine Bretagne, Normandiya, Lorraine, Franche-Comte ve Centre bölgelerinde de Türkler bulunmaktadır (Arabacı, 2020). Çalışmanın katılımcıları da Centre'ye yakın olan Bordeaux, Limoge, Almasse, Rouen ve Clamecy bölgelerinde yaşamaktadır.

Başlangıçta hedeflenen anavatana dönüş planlarının gerçekleşmesi aile birleşimleri sonrası uzamış ve Türk göçmenler için giderek zorlaşmıştır. Dönüşü zorlaştıran faktörler arasında Türkiye'de enflasyon yüksekliği, sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar, sosyal hizmetlerin azlığı bulunmakta, öte yandan Fransa'da büyüyen, eğitim hayatını geçiren ve hatta iş hayatına atılan çocuklara sahip aileler Türkiye'de yaşamada aidiyet ve adaptasyon endişesi taşımaktadır. Bu gibi pek çok durum, geri dönüş kararlarında etkili olmaktadır (Arabacı, 2020). Benzer şekilde Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli göçmenlerin dönüşünü engelleyecek faktörlerin de ekonomik ve ailevi olduğu söylenebilir.

Hem toplumda yer edinme hem de ekonomik gelir elde etme gayesinde olan Türkler, bilgi birikimleri, ilgi alanları ve yetenekleri doğrultusunda çeşitli sektörlerde çalışmaktadırlar. İnşaat başta olmak üzere gıda, tarım ve tekstil alanlarında aktif olarak bulunan Fransalı Türkler aynı zamanda kendi kültürlerinde talep gören kahvehanecilik, dönercilik gibi işlerde veya mermercilik, dericilik gibi belli zanaat gerektiren üretim alanlarında da çalışmaktadırlar (Arabacı, 2020).

Benzer şekilde Türkiye'de bulundukları mahallelerde kendi marketlerini, berberlerini ve restoranlarını açan Suriyeli göçmenleri varlığı göz önüne alındığında, göç edilen ülkede hem kendini var etme hem de ekonomik güce sahip olma refleksinde bulunan göçmenlerin ortak özellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

2.3.4. Fransa'nın Entegrasyon Politikası

Avrupa ülkelerinde AB vatandaşı olmayan göçmenlerine yönelik uygulanan politikalar incelendiğinde "Asimilasyon Modeli", "Çok Kültürlü Model" ve "Dışlanma Modeli" göze çarpmaktadır (Tepealtı, 2020). Bu modellerin yansıdığı ülkeler sırasıyla

Fransa, İngiltere ve Almanya'dır. İngiltere'nin uyguladığı çok kültürlü model göçmenlere ve ev sahibi halka eşit ekonomik, sosyal ve politik hakların verilmesi temeline dayanırken Almanya'da uygulanan dışlanma modelinde göçmenler için sınırlandırılmış haklar söz konusudur. Asimilasyon modeli deyince akla gelen ülke ise şüphesiz Fransa'dır ve bu modelde oturum hakkı olan tüm göçmenlere vatandaşlık hakkı verilmesinde öncelik tanınması gibi uygulamalar yoluyla göçmenlerin uyum sağlaması hedeflenir (Koca, 2002). "Söz konusu ülkelerin uyguladığı bu entegrasyon veya dışlama politikaları 'göçmenlerin bulunduğu ülkedeki yaşama süresi, ekonomik ve sosyal gelişmişlik seviyesi ve yerli halk ile olan kültürel benzerlikleri veya farklılıkları' (Koca, 2002) gibi faktörlerin etkisiyle şekillenmekte ve göç alan ülkeler bu modeller uyarınca sahip oldukları göçmenlerin uyumuna yönelik çeşitli uygulamalar geliştirmektedir." (Tepealtı, 2020)

Avrupa kıtası ülkelerinin entegrasyona yönelik tutumları kapsamında, sol ve liberal hükümetler nispeten özgürlükçü politikalar yürütürken sağ ve muhafazakâr hükümetlerin nispeten dışlayıcı bir yaklaşım benimsediği söylenebilir. Bu bağlamda özgürlükçü politika yürüten hükümetler, siyasal ve sosyal alanlarda yürüttükleri politikalarla entegrasyonu kolaylaştırırken, dışlayıcı yaklaşım benimseyen hükümetler, ırkçılık gibi sonuçlara neden olan uygulamalarla entegrasyonu zorlaştırmaktadır. Netice olarak Avrupa kıtasında "farklı etnik grupların ortak bir potada yeni bir kimlik inşa etmesini ifade eden erime potası (melting pot) modeli ile farklı grupların bir arada bulunması ancak kaynaşmamasını ifade eden salata tabağı modeli" (Kalın, 2011: aktaran Tepealtı, 2020) fenotipleri öne çıkmaktadır. Fakat son yıllarda Avrupa ülkelerinin genel olarak entegrasyonu engelleyen politikalara yöneldiği, bu sebeple farklı modeller izleyen ülkeler arasındaki uygulama farklılıklarının anlamsızlaşmaya başladığı ifade edilebilecektir. (Tepealtı, 2020).

Fransa'nın cumhuriyetçi entegrasyon hedefi, Fransız İhtilali sonrasında etnisite, din, dil, köken ve cinsiyet gözetmeksizin eşit yurttaşlar oluşturma çabası ile ortaya çıkmıştır (Kaya, 2016). Cumhuriyetçi model 1800'lü yılların sonlarına doğru etnik köken ayrımcılığının ortadan kaldırılma çalışması olarak yorumlansa da bugün Fransa'daki tüm göçmen gruplar tarafından sorgulanan bir haldedir. Kaya (2016)'ya göre Fransa'daki eşitlikçi model günümüz göçmenleri ve sonraki kuşakları tarafından "asimilasyon yanlısı" ya da "dışlayıcı" olarak tanımlanıyor.

Fransa'nın entegrasyon politikasını birkaç örnekle anlamak mümkündür. Örneğin 1978'de Anadil ve Kültür Eğitimi (ELCO) ile çocuklara anadillerinde eğitim verilmekteyken, yeni düzenleme (EILE) ile bu eğitim programlarından Türk kültürüne ait ögeler çıkarılarak yalnızca A1 seviyesinde günlük konuşma eğitimi verilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda çocukları Türkçe ve Türk Kültürü derslerine göndermede ders saatleri, talebe bağlı olma ve fiziksel koşulların uygunsuzluğu gibi caydırıcı unsurların bulunması sebebiyle Türkçe öğreniminin ve bilgisinin ikinci kuşaktan üçüncü kuşağa doğru gidildikçe azaldığı gözlemlenmektedir (Arabacı, 2020). Bu gibi politikalar karşılıklı uyumun sağlanması ve kültürel zenginliğin korunması anlamında önemli ve gerekli olmakla birlikte uygulamadaki engeller göstermektedir ki Fransa'da entegrasyona yönelik olduğu düşünülen uygulamalar daha çok asimilasyonu çağrıştırmaktadır.

3. METODOLOJİ

Bu tez çalışmasında sunulan bulgular 2022 Ocak ayında Fransa'da 2. kuşak göçmen olarak yaşamakta olan veya uzun yıllar göçmen olarak Fransa'da yaşamayı deneyimledikten sonra Türkiye'ye gelen 11 Türk ile yarı yapılandırılmış çevrimiçi derinlemesine görüşmelere dayanarak elde edilmiştir. Görüşülen Türk göçmenler 37 ila 56 yaşları arasındaki 10 kadın ve 1 erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların çoğu Fransa'da doğup büyümüş ve Türkiye ile bağını koparmamış kişilerden oluşmaktadır. Çalışmada Fransa'daki Türk göçmenlerin etnik çeşitlilikleri göz önüne alınarak Türkiye'nin farklı illerinden memleketlere sahip göçmenlerle görüşülmüştür. Katılımcılara ait detaylı bilgilere Araştırmanın Örneklemi bölümünde yer verilmiştir. Görüşme soruları, Fransa'da 2. kuşak göçmen olarak yaşamakta veya yaşamış olan kişilerin göç tecrübelerine, göç politikalarının üzerlerindeki etkisine ve Türkiye'deki Suriyeli göçüne bakışlarına odaklanmıştır.

3.1.Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılması tercih edilmiştir. Miles ve Huberman'a (2019) göre nitel araştırmalar, ele alınan hakkında bilinenler görece az olan ya da karmaşık konuları açıklamada araştırmacılara daha zengin ve bütüncül bir içerik sunmaktadır. Bu nedenle nitel araştırma deseninin kullanılmasıyla gerçeğe ilişkin ilk elden ve daha etkili betimleme sunmak mümkün olabilmektedir. Nitel araştırma, elde edilen verileri birbiri ile ilişkisi içinde açıklamayı temel alan bir anlayışla olguları bağlam içinde

ve ilgili bireylerin bakış açıları doğrultusunda değerlendirip anlayabilmeyi ön plana alan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2018). Bir başka deyişle, nitel araştırmada kalıplaşmış gerçeklikler yerine araştırmaya dahil olan bireylerin olayları nasıl algıladıklarına, nasıl açıkladıklarına ve süreci nasıl yönettiklerine yönelik kişisel deneyim ve görüşlerine odaklanılmaktadır (Miles ve Huberman, 2019). Genellikle tümevarımlı olarak nitelendirilen nitel çalışmalarda teori, toplanan veriler doğrultusunda üretilmektedir. Bu yönüyle nitel çalışmalarda "aşağıdan yukarı" bir yaklaşımın benimsendiğinden bahsedilmektedir (Given, 2021). Toplanan veriler doğrultusunda teori üretilmesi özelliğinden yola çıkılarak nitel araştırmalarda araştırma konusunun esnek ve çok yönlü bir yaklaşımla ele alındığından söz edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmalarda kullanılabilecek sayısız yaklaşım seçeneği bulunmaktadır. Nitel yaklaşımlara ilişkin birçok sınıflandırma yapılmıştır. Creswell'e (2021) göre etnografi, kuram oluşturma, fenomenoloji (olgubilim), anlatı araştırması ve durum çalışması olmak üzere beş yaklaşım yıllar içinde farklı yazarlar tarafından yapılan nitel araştırma yaklaşımları sınıflandırmalarda ortak olarak bulunmaktadır. Bu araştırma da beş yaklaşımdan biri olan fenomenoloji yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmıştır. Fenomenoloji araştırmalarında birkaç bireyin araştırılan duruma ilişkin yaşantı ve deneyimleri doğrultusunda ortak özelliklerinin tanımlanması esastır (Vagle, 2014). Bu nedenle temel veri kaynağını araştırma konusunda ortak deneyimlere sahip bireyler oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada da fenomen olarak Türkiye'den Fransa'ya göç etmiş ve/veya göç etmiş ailelerin çocukları olan göçmenlerin ve Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin deneyimleri kullanılmıştır. Yapılan çalışmada ikinci kuşak göçmenlerin göçmen kimliğine ilişkin deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarının keşfedilmesi ve buradan yola çıkarak Suriye göçünün anlaşılması hedeflenmektedir. Fenomenoloji araştırmalarında temel amaç bireylerin deneyim ve algılarından yola çıkılarak araştırma konusunun incelenmesidir (Creswell, 2021). Deneyimlenen fenomenin derinlemesine anlaşılabilmesi için araştırmacıların bir şekilde bireylerle etkileşimde bulunması gerekmektedir, bu nedenle veri toplama aracı olarak bireysel ya da grup görüşmeleri yapılması önerilmektedir (Given, 2021). Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analiz edilmesinin ardından tema ve alt temaların belirlenmesi ve olgunun kavramsallaştırılması gerekmektedir. Kavramsallaştırılan olgu, bireylerin ifadelerinden doğrudan alıntı yapılarak sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da benzer bir süreç izlenmiştir.

Sosyolojik araştırmalarda çoğunlukla birbirleriyle bağlantılı ve ortak özellikler gösteren bireyler incelenerek yorumlanır. Kartopu örnekleme kişinin bir diğeriyle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olduğu ve kişilerin ağdaki tüm kişilerle etkileşim halinde olduğu veya onlardan etkilendiği anlamına gelmeyen bir örnekleme türüdür (Neuman, 2014). Araştırmada örnekleme yöntemi olarak olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi ve ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ölçüt örneklemede araştırma grubuna dair belirlenmiş olan kriterlerin karşılanması esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda Fransa'da göçmen olarak yaşayan veya yaşamış olan ikinci kuşak bireyler ölçüt olarak belirlenmiş ve ölçütlere uyan katılımcılara erişmek adına ölçüt örnekleme yöntemi seçilmiştir. Kartopu örnekleme yönteminin çeşitlilik sağlamadaki kısıtlılığı göz önünde bulundurulmuş, çalışmanın hedef kitlesi olan ikinci kuşak göçmenlere ulaşmak ve araştırmanın amacına uygun olarak çalışma grubu oluşturmak için bu metot kullanılarak kişisel ağlar, Fransa'da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, Türklerin yoğun olarak kullandığı sosyal medya sayfaları üzerinden katılımcılara ulaşılmaya çalışılmış ancak beklenen dönüş alınamaması sebebiyle örneklem kişisel ağlarla ulaşılan katılımcılarla sınırlı kalmıştır. Görüşme yapılan katılımcı sayısı belirlenirken verilerin doygunluğa ulaşması esas alınmıştır.

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (EK-1). Hazırlanan görüşme soruları maddelerin amaç, anlam ve kapsam açısından değerlendirilmesini yapmak amacıyla danışman öğretim görevlisi ile belirlenerek ve bir göçmen katılımcıya pilot olarak yönlendirilerek elde edilen bilgiler ışığında mülakat sorularına son hali verilmiştir.

Çalışmada mülakatlardan elde edilen veriler yorumlayıcı okuma yaklaşımı (Gadamer, 1960; Heidegger, 1927; aktaran Sunata, 2014) ile analiz edilmiştir. Bu gibi çalışmalarda araştırma katılımcılarının ifadelerinden doğrudan alıntı yapılarak betimsel bir şekilde verilerin okuyucuya aktarılması hedeflenir (Sunata, 2014). Yorumlayıcı okuma ile metnin anlamlandırılır, veri içerisindeki sosyolojik bağlantılar ortaya çıkarılır ve araştırmacının deneyim ve okumaları okuyucuyla aktarılmış olur (Sunata, 2014). Yorumlayıcı okuma tekniğinden yararlanılarak konvansiyonel içerik analizi (Berg ve Lune, 2014) kullanılmış, mülakatlar deşifre edildikten sonra her bir soru için ortak bulgular bir araya getirilmiş ve verilerin ayrıştığı noktada ise bireylerin kişisel yaşantıları ile bağlantı

kurularak inceleme yapılmıştır. Görüşmeler, tematik çerçeveye göre ayrıştırılarak analiz edilmiş ve kuramlarla desteklenerek sonuç kısmında tartışılmıştır.

3.2.Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın çalışma grubun Fransa'da yaşayan 11 Türk göçmenden oluşmaktadır. Yaşamının büyük bölümünü Fransa'da geçirmiş -halen orada yaşamakta olan veya Türkiye'ye göç etmiş olan-, ailesi Türkiye'den Fransa'ya göç etmiş 1. kuşak göçmenlerin çocukları olarak nitelendirebileceğimiz 2. kuşak göçmen bireyler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın evreninin ikinci kuşak göçmenlerden oluşmasının temel sebepleri bu kuşağın; birinci kuşağın çocukları ve üçüncü kuşağın anne babaları olarak tüm kuşakların hayatına şahitlik etmiş hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemlerini Fransa'da geçirerek gerek eğitim gerek iş hayatları ile Fransa'da sosyal hayata katılmış; iki ülkede de yaşama deneyimlerini kıyas edebilen ve Türkiye'nin gündemini takip etme eğiliminde olan bir yaş grubunu içermesidir. Çalışma boyunca seçilen araştırma kitlesinin söz konusu tecrübelerinden yararlanılmış ve seçilen evrenin çalışmanın konusu ile uyumlu olduğu görülmüştür. Özellikle katılımcıların çoğunun anne baba olması dolayısıyla ebeveyn rollerinin Türkiye'deki Suriyelilerin entegrasyon süreçlerine yönelik fikir beyan etmesine katkısı olduğu gözlemlenmiştir.

Nitel araştırma sorularının yöneltildiği sorulara yanıt veren katılımcılara ait demografik bilgilere *Tablo-3*'te yer verilmiştir:

Tablo 3

Örneklem Grubuna Ait Bilgiler

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Şehir	Fransa'da Bulunduğu Sene Miktarı
K1	41	K	Ön lisans	Muhasebeci	Bordeaux	41
K2	54	K	Lise	İşletmeci	Rouen	44
K3	53	K	İlkokul	Aşçı	Rouen	42

K4	42	K	Lise	Ev Hanımı	Bordeaux	42
K5	37	K	Lise	Ev Hanımı	Rouen	30
K6	40	K	Ön lisans	Ev Hanımı	Bordeaux	30
K7	42	K	Lisans	Ofis Çalışanı	Annemasse	42
K8	38	K	Lise	Esnaf	Bordeaux	38
K9	56	K	İlkokul	Ev Hanımı	Rouen	15
K10	43	K	Lise	Tekstilci	Nièvre	38
K11	50	E	Lise	Teknisyen	Bordeaux	44

10 kadın ve 1 erkekten oluşan örneklemde katılımcılar 37-56 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcılardan 7 tanesi Fransa'da doğmuş veya aile birleşimi sonrası 1 yaşında Fransa'ya göç etmiş olan bireylerden oluşmaktadır. 4 katılımcı ise aile birleşimleri çocukluk çağına denk gelmiş olan kişilerdir. Katılımcılardan K5, K6, K9 ve K10 ise Fransa'da uzun yıllar geçirmiş olup, yaşamlarının bir kısmını Türkiye'de geçirmiş ve/veya geçirmekte olduğundan, Fransa'da bulunduğu sene miktarları Türkiye'de bulundukları sene miktarları düşülerek tabloya yansıtılmıştır. Katılımcılardan biri lisans düzeyinde eğitim görmüş, diğerleri ilkokul, lise ve ön lisans mezunudur. 4'ü ev hanımı olup 7'sinin aktif çalışma hayatı bulunmaktadır. Çalışmanın katılımcıları Fransa'nın kuzeybatısında bulunan merkezi olan Centre'ye yakın Bordeaux, Limoge, Annemasse, Rouen ve Clamecy bölgelerinde yaşamaktadır. Türkiye'deki memleketlerine bakıldığında ise katılımcılar Ankara, Ardahan, Balıkesir, Isparta, İstanbul, İzmir, Kayseri, Samsun illerinden olup bölgesel çeşitlilik söz konusudur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma ülkelerin göç politikaları bağlamında Fransa'daki Türk göçmenlerin göç ve entegrasyon süreçleri ile Türkiye'deki Suriyeli göçü ile ilgili düşüncelerini incelemeye yönelik nitel bir çalışmadır.

Veriler hem katılımcıların yurt dışında bulunması hem de Covid-19 salgını sebebiyle çevrimiçi görüşme araçları (Zoom, Skype, WhatsApp vb.) kullanılarak toplanmıştır. Görüşme öncesi katılımcıya gerekli ön bilgiler verilmiş, görüşmenin deşifresi için ses kaydı izni alınmıştır. Araştırmada katılımcıların kendilerini rahat ve huzurlu hissedebileceği ve

görüşlerini içtenlikle açıklayabilecekleri bir görüşme bağlantısı sağlanmasına özen gösterilecek, uygun bir etkileşim ortamı oluşturulmuştur. Görüşme sırasında, katılımcıların soruları cevaplarken araştırmacıdan etkilenmemesi adına gerekli profesyonellik gösterilmiştir. Veriler söz konusu tez çalışmasının sahibi araştırmacı öğrenci Melike Gün tarafından toplanmıştır.

Araştırma sürecindeki her şeyin açıkça ve takip edilebilir şekilde araştırma raporuna dahil edilmesi, araştırmanın inandırıcılığını ve dolayısıyla niteliğini arttırmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2005), verilerin zengin bir şekilde betimlenmesinin araştırmanın aktarılabilmesi, bir başka ifadeyle genellenebilmesi ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir (Yaşar, 2018). Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada veriler temalarına ayrılarak, düzenlenerek ve bulguların yorumlanması ile analiz edilmiştir. Aynı zamanda görüşmeler esnasında geçmiş ve bugün kıyaslaması yapılması sebebiyle araştırma tarihsel karşılaştırmalı araştırma niteliği de göstermektedir. Bu araştırmada tarihsel kanıt türlerinden "hatıralar" (Neuman, 2014) kullanılmıştır.

3.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma verileri her ne kadar titizlikle toplanmış olsa da çalışma birtakım sınırlılıklar içermektedir. Bunlardan birincisi başlıkta yer aldığı üzere görüşleri alınan Türk katılımcıların *göçmen* olarak tanımlanması, ancak yarı yapılandırılmış görüşme sorularında bulunan "Yaşadığınız yerde kendinizi göçmen olarak tanımlıyor musunuz?" sorusunun karşılığında bazı katılımcıların kendilerini göçmen hissetmediği ile ilgilidir.

Bir diğer sınırlılık çoğunlukla çalışmıyor olma ve evdeki uygunluk durumlarından dolayı katılımcıların kadın ağırlıklı olmasıdır. Erkek katılımcılar ile görüşme amaçlı gün ve saat belirlemekte güçlük çekilmiştir. Ancak kadın katılımcılarla görüşmenin avantajlarından biri, Müslüman kadınların başörtüsü kaynaklı gördükleri muamelelere yönelik yaşantılarından kesitler sunabilmeleri olmuştur. Buna karşın erkeklerin de özellikle iş hayatlarında karşılaştıkları deneyimlerin de alınması sonraki çalışmalar için faydalı olacaktır.

Aynı zamanda çevrimiçi görüşmeler yapılmış olması görüşmeci ile etkili iletişimin önüne geçen unsurlardan biri olabilmekte, zaman zaman teknik problemleri yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir. Bunun yanında katılımcılardan bazılarının Türkçeyi akıcı şekilde konuşamaması dolayısıyla kendilerini ifade etmede zorlandıkları gözlemlenmiş, ancak araştırmacının durumu tolere edebilecek düzeyde Fransızca bilmesi ile bu sınırlılık kontrol edilmiştir.

Araştırmanın başlangıcı ile bitişi arasında geçen sürede yaşanan siyasi gelişmeler araştırmanın içeriğini eser miktarda etkilemiştir. Özellikle Fransa'da yaşanan seçim sürecindeki göçmen karşıtı söylemler; Türkiye'deki Suriyelilerin kademeli geri dönüşü ve Rusya-Ukrayna savaşı sonrası ülkelerin Ukraynalı mültecilere yönelik politikaları, katılımcıların yanıtlarına yansımıştır. Ancak bu siyasi gelişmelerden yararlanılmamış ve ilgili konular yarı yapılandırılmış sorulara dahil edilmemiştir. Konuyla ilgili bilgi ve görüşler mülakatlar esnasında spontane şekilde elde edilmiş ve verilere bulgular kısmında yer verilmiştir.

Araştırmanın hedef kitlesi gereğince yalnızca Türk göçmenlerden entegrasyon deneyimlerinin ve önerilerinin dinlenmiş olması tek taraflı bir yaklaşıma sebep olabilmektedir. Diğer milletlerin konuyla ilgili görüşleri değişiklik gösterecektir ancak mevcut çalışma Fransa'daki Türk göçmenler ile sınırlandırılmıştır. Avrupa'daki diğer ülkelerden, diğer göçmenlerden ve/veya farklı etnik kökene sahip Türkiyelilerden göç deneyimlerini dinlemek ve kıyaslama yapmak bu türde bir çalışmaya zenginlik katacaktır.

3.5.Araştırmacının Konumu

Araştırmamın konusunu belirlerken dayandığım temelde hem kendi yaşantıma akademik gözle bakarak zihnimdekileri akademik zemine aktarma, hem de literatüre fayda sağlama düşünceleri yatmaktaydı. Buradan yola çıkarak Fransa'da babamın görevi dolayısıyla göçmen olarak yaşamakta olan bir ailede dünyaya gelmiş; beş yaşındayken ailecek Türkiye'ye dönüş yapmış; farklı kültürlerle etkileşimin zenginliğini deneyimlemiş olan ailemde oluşan göçmen kültürüyle ve Fransa'da halen yaşamakta olan akrabalarımla bağımın hiçbir zaman kopmamış olduğu bir araştırmacı olarak oradaki göçmen yaşamına aşinalığımı Türkiye'deki göç süreçleri ile entegre eden bir çalışma sunmaya çalıştım.

Böylelikle hem kendi çevrem ile Avrupa'daki göç süreçlerini bir araştırmacı rolünde incelemiş hem de aldığım entegrasyon önerileriyle Türkiye'deki uygulamalara yönelik veriler elde etmiş olarak amacıma ulaşmış oldum. Çalışmamın göç literatürüne katkı sunmasını temenni ediyorum.

4. BULGULAR

Bu nitel araştırmada "Fransa'daki Türk göçmenler göç olgusunu, göçmenliği ve entegrasyonu nasıl anlamlandırmaktadır? Entegrasyona ilişkin önerileri nelerdir?" sorularına yanıt aranmış, bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin tematik analizi sonucunda ulaşılan bulgulara araştırmanın bu bölümünde yer verilmiştir. Bulguların ve yorumların sunulmasının ardından alt temalara uygun bir sıralama ile ayrı başlık altında veriler tartışılmıştır. Yapılan tematik analiz sonucunda araştırma problemleri kapsamında 4 ana temaya ve bu temalar altında 12 alt temaya ulaşılmıştır. Alt temaları oluşturan kodlar bulunmaktadır. Verilerden elde edilen temaların hangi alt araştırma problemine karşılık geldiği ve bu temaları oluşturan alt temalar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Bulgular, Temalar ve Alt Temalar

Bulgular	**Temalar**	**Alt Temalar**
Türk Göçmenlerin Göçmen Tanımına Yönelik Bulgular	Göçmen Tanımı ve Göçmen Hissetmek Üzerine	Ne oralı ne buralı olmak
		İslam düşmanlığına maruz kalmak
	Fransa'daki Göçmen Algısı Üzerine	Avrupa kökenli olup olmamak
		Dini inanç eksenli bakış
		Türklerin çalışkan olarak tanımlanması
	Entegrasyon ve Asimilasyon Üzerine	Kültürel yapıya bağlı zorlaşan entegrasyon
		Zaman ve entegrasyon
		Entegrasyonun toplum tarafından imkansızlaştırılması
	Göçmen Olmanın Avantaj ve Dezavantajları Üzerine	Avrupa'da yaşamanın ekonomik ve eğitimsel avantajları
		Fransa'da maruz kalınan ırkçı tutumlardan kaynaklı dezavantajlar
		Türkiye'de Fransalı göçmen sıfatıyla bulunmanın dezavantajlı oluşu
		Fransa'nın göçmen politikalarından kaynaklanan dezavantajlar
		İşgücü kaynağı

	Göçmenlerin Ülkeye Katkıları Üzerine	Kültürel etkileşim
Suriyeli Göçmenlerle İlgili Görüşlere Yönelik Bulgular	Türkiye'deki Suriyelilere bakış	Suistimal
		Dilencilik
		Evlilik
		İşgücü
		Nüfus
	Fransa'daki göçmenlerle Türkiye'deki Suriyelilerin kıyaslanması	Bulgarlar
		Romanlar
		Cezayirliler
		Türkler
İki Ülkenin Göç Politikalarının Kıyaslanmasına İlişkin Bulgular	Fransa'daki göçmen politikasına bakış	Katı kurallı
		Kapalı
	Türkiye'deki göçmen politikasına bakış	Kuralları uygulamayan
		İnsani
Türkiye'deki Göç Politikasına ve Suriyelilerin Entegrasyonuna İlişkin Önerilere Yönelik Bulgular	Etnik köken ve kültür temelli yaklaşımlar	Toplumsal davranışlar
		Kurallara uyma
	Öneriler	Eğitim
		Dil kursları
		Düzenli çalışma hayatı
		Dil öğrenmeyi kolaylaştırıcı tabelalar
		Kültürel uyumluluk

4.1.Memleketsiz Müslüman Türk Olmak

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularında katılımcılardan yaş, eğitim durumu, meslek ve yaşadıkları şehir bilgisinin alınmasından sonra kısaca göç hikayelerinden bahsetmeleri istenmiştir. Katılımcıların tamamı 1970'li ve 80'li yıllardaki işçi istemiyle gelen ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Kısa göç öyküsünün dinlenmesi akabinde katılımcılara göçmen kelimesini tanımlamaları; entegrasyon ve asimilasyon kavramlarının onlara göre ne ifade ettiği; yaşadıkları yerde kendilerini göçmen olarak tanımlayıp tanımlamadıkları; Türkiye'ye geldiklerinde kendilerini göçmen olarak hissedip hissetmedikleri; Fransa'da göçmen olarak tanımlanan grupların hangileri olduğu; göçmen olmanın avantajları ve dezavantajları ve göçmenlerin göç ettikleri ülkeye katkıları hakkında çeşitli sorular yöneltilmiştir.

Bu bölümde katılımcılardan alınan yanıtlar içeriklerindeki benzerlik oranlarına göre *Göçmen Tanımı ve Göçmen Hissetmek Üzerine*; *Entegrasyon ve Asimilasyon Üzerine*;

Göçmen Olmanın Avantaj ve Dezavantajları Üzerine; *Fransa'daki Göçmen Algısı Üzerine ve Göçmenlerin Ülkeye Katkıları Üzerine* şeklinde 5 gruba ayrılarak yorumlanmıştır.

4.1.1. Göçmen Tanımı ve Göçmen Hissetmek Üzerine

Demografik bilgilerinin alınmasının ardından katılımcıların Suriyeli göçüne yönelik fikirlerini beyan etmesi öncesinde göçmen olmaya yönelik düşünce ve yaşantıları alınmıştır. Bu bağlamda "Sizce göçmen nedir/kimdir/kime denir?" sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar ağırlıklı olarak anavatan ve göç edilen vatan kıyaslaması içermekte, Avrupa'da yaşayan Türkler için kullanılan ***"ne oralı ne buralı"*** tabiri ile karşılaşılmaktadır. Bulgulara göre göçmen hissetmenin en önemli kıstasının ***dil öğrenme*** *ve* ***konuşma*** olduğu göze çarpmaktadır:

> *"Türkiye'ye geldiğimizde anavatan duygusu oluyor ama gittiğimiz bölgeye göre de değişiyor. Örneğin köyüme gittiğimde daha rahatım, nerde yaşadığım bilindiği için yargılayan yok. Ama Ankara gibi bir büyük şehre geldiğimde sokakta yürürken ben kendimi göçmen gibi hissediyorum. ... Gerçekten biz orda da farklıyız burada da farklıyız ve karşımızdaki kişi bunu gördüğü için biz kendimizi göçmen gibi hissediyoruz. Yani karşı tarafın bakışı bize öyle hissettiriyor."* (K1, 41)

> *"Nasıl biz Türkiye'ye bile gelince yabancı görünüyoruz, Fransa'da da öyle görünüyoruz orda doğup büyümemize ve uyum sağlamamıza rağmen. Bir ambargo var yani. Ne oralıyız ne buralı söylemi benim için geçerli. Ben kendimi Türkiye'de daha çok göçmen gibi hissediyorum Fransa'dakinden. ... Ben 7 yıldır İzmir'de yaşıyor olmama rağmen Türkçem iyi olmadığı için hemen anlaşılıyor ve farklı muamele görüyorum."* (K5, 37)

> *"Göçmen bir yerden başka bir yere göç edene denir. Biz de göçmeniz burda. Aslında bizim en büyük sorunumuz hiçbir yerli olmamak. Ne Fransa'ya tamamen ait olabiliyoruz ne Türkiye'ye. Türkiye'ye gidince yabancı, buraya gelince yabancıyız. Aslında tam olarak da bir kimliğimiz oluşmuyor sanki. Artık bazı değerlerimizi, adetlerimi korumaya çalışıyoruz burda. Anne babalarımız ilk jenerasyon olduğu için biraz daha farklı. Onların kuralları daha katı, fikirleri*

değişmedi. Bizimkiler biraz daha değişti burda eğitim görünce. Bizden sonra çocuklarımız daha farklı düşünebilirler." (K6, 40)

Göçmenlere yönelik uygulanacak politik uygulamalar temel ihtiyaç odaklılık sebebiyle güvenlik, barınma, sağlık gibi önlemleri kapsar. Temel ihtiyaçların yüksek oranda karşılanmasının akabinde ise istihdam, toplumsal çatışma, çocuk işçiliği, eğitimsizlik gibi sorunlar su yüzüne çıkar. Uluslararası göçü deneyimleyen ülkelerde birden fazla kültürün bir arada yaşaması çeşitli iletişim sorunlarını ortaya çıkarması sebebiyle toplumsal uyumu zorlaştırmaktadır (Aksoy, 2012; aktaran İşigüzel & Badık, 2019). Bulgulara göre entegrasyonu hem göç edilen toplumda hem de anavatanda zorlaştıran en büyük etmenlerden biri dil konuşma düzeyidir. Fransa'da kuşaklar geçtikçe yaşamın kolaylaşması Fransızca'nın Türk çocukları tarafından giderek daha iyi Fransızca konuşulması olarak görünürken, Türkiye'de göçmen hissetmenin en büyük etmenlerin başında da Türkçe konuşma seviyesinin azalması olarak göze çarpar.

Tüm katılımcılar benzer söylemlerle kendini ifade ederken aykırı kodlu bir düşünceye sahip bir katılımcı göçmen olmaya dair hislerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir. Müslüman Türk olan bu erkek katılımcının eşinin Hristiyan bir Fransız olması ve iki çocuk sahibi olmaları sebebiyle karma bir kültür yaşadıkları bilgisinin verilmesinde yarar vardır:

"Çocukken Türk olduğum için hiç dışlanmadım. O zaman da göçmen hissetmedim şimdi de göçmen hissetmiyorum." (K11, 50)

Öte yandan, Fransa'da Müslüman toplumu içinde çoğunluğu oluşturan grup olarak Türklerin ve Araplar olarak bahsedilen Mağriplilerin hedef alındığını tespit eden katılımcıların çoğunluğu, göçmen algısının ***İslam düşmanlığı*** üzerinden yürütüldüğü görüşünü desteklemektedir. Fransa'da 2012 yılında 1736 kişi üzerinde yapılan L'image de l'Islam en France araştırmasının sonuçlarına göre Müslüman toplumun varlığı Fransa için %43 oranında ülkenin kimliği için tehdit olarak görülmüş, %17 oranında zenginlik olarak görülmüş, %40'ı ise ne zenginlik ne de tehlike olarak görülmüştür. Aynı ankette "Müslüman ve Müslüman kökenli kişilerin Fransız toplumuna yeterince entegre olduğunu düşünüyor

musunuz?" sorusuna da %33 oranında *evet*, %67 oranında ise *hayır* cevabı gelmiştir (Le Figaro, 2012).

> *"Türk olduğumuz için değil Müslüman olduğumuz için sorun yaşıyoruz çoğunlukla. Çünkü Türk olduğumuzu bilmiyorlar. Arap kadınlar da bizimle aynı sorunları yaşıyor. Erkekler kadınlara nazaran pek sorun yaşamasa da onların da yabancı olduğu isimlerinden anlaşılıyor ve yabancı düşmanlığı ile karşı karşıya kalıyorlar. Fransa'daki Suriyeliler de Müslüman oldukları için kötü muamele görüyorlar, bizden daha kapalı giyiniyorlar bir de."* (K4, 42)

> *"Ben Fransa'da doğduğum için göçmen gibi hissetmedim ama abimle ablam yaşadılar. Çünkü geldiklerinde Fransızca bilmiyorlardı. Okula girdiklerinde bir yabancı etiketi vardı, dışlanma vardı onlar için, sonra sonra alıştılar. Kardeşimde ve bende olmadı o. Tabi yine de Müslüman ve Türk olduğumuz için arada bir oluyordu ama diğerleri kadar değil."* (K5, 37)

> *"Burada doğduğum için kendimi yüzde elli göçmen hissediyorum. Hem kendimi Fransız hissediyorum hem de göçmen. Başörtüsü konusu ve ismimiz Fransız ismi olmadığı için. Kendimi asimile olmuş gibi değil entegre olmuş gibi hissediyorum."* (K4, 42)

INSEE (2020) istatistiki verilerine göre Cezayir, Fas, Portekiz, Tunus, İtalya, Türkiye ve İspanya göçmen ülkeler olarak araştırma verilerinde yer almaktadır. Göçmen kavramını tanımlarken bazı katılımcılar örnekler üzerinden ilerleyerek Fransa'da kimlerin göçmen olarak görüldüğüne yönelik fikir beyan etmiş, böylece Türklerin de hangi milletleri göçmen olarak tanımladığı anlaşılmıştır:

> *"Türkiye'ye gidince göçmen hissediyorum. ... Orda bize farklı bakıyorlar. Burada göçmen hissetmiyorum. Göçmen deyince aklıma daha çok Avrupa Birliğine girdikten sonra Romanya, Bulgaristan gibi ülkelerden gelen Romanlar geliyor. Dilenci olarak görünüyorlar."* (K2, 54)

"Göçmen bize denir. Biz hala göçmeniz, bizim yerimiz yok ki. Türkler, Araplar, Portekiz, İspanyol hep göçmen. Yabancı olanları burda öyle görüyorlar, kabullenmiyorlar. Fransa'nın milleti bizi hiç kabullenmedi. Hala bugün memleketinize gidin diyenler var." (K3, 53)

Fransa'nın göç tarihi bölümünde belirtildiği üzere Fransa'ya onlarca yıl önce göç eden grupların tamamı bugün de göçmen olarak görülmekte, fakat bu grupların entegre ve asimile olma düzeyleri değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların entegrasyon ve asimilasyonla ilgili düşünceleri sonraki bölümlerde yer almaktadır.

4.1.2. Fransa'daki Göçmen Algısı Üzerine

Göçmen kavramına yönelik düşüncelerinin alınmasının ardından katılımcıların göçmen algısının hangi etnisiteleri kapsadığı öğrenilmek üzere "Fransa'da kimler göçmen olarak görülmekte? Neden? Fransa'da Türkler nasıl tanımlanıyor? Diğer göçmenler nasıl tanımlanıyor?" soruları yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar ağırlıklı olarak birbirini destekleyecek şekilde ***Avrupa kökenli olup olmama***ya ve ***dini inanca*** bağlı olarak göçmen tanımlamaları yapıldığına işaret etmektedir. Etnik kökene bağlı olarak yapılan göçmen tanımlamalarını anlatan görüşlerden bazıları şu şekildedir:

"Burada bir terim var 'français de souch' yani köken olarak Fransızlar. Onlar kendilerini her zaman daha üstün görürler. Bir de normal 'français'ler var, köken olarak İspanyol, Portekiz ya da diğer Avrupa kökenliler oldukları için onlar da eriyebiliyorlar toplum içinde. Ama ne zaman Mağripli, zenci bir kökene bakınca yüzünden anlıyorlar. ... En çok da Araplar göçmen olarak görülüyor. Bir de yeni dalga olarak Balkan ülkelerinin Avrupa Birliğine girmesiyle Bulgarlar, Rumenler göçmen olarak görülüyor. Bir de tabi Afrika kökenli siyahi olan vatandaşlar var, onlar iki kategoriye ayrılıyor. Göçmen gibi duranlar da var, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce gelip günümüzde asimile olmuş olanlar da var. İspanyollar, Portekizliler de asimile olmuş durumda. Soyadlarından anlaşılıyor ama görünüş olarak Fransızlardan ayıramıyorsun. Kısacası burada Avrupa kökenli olanlar ve olmayanlar gibi bir ayrım var." (K1, 41)

"Araplar ve Türkler Fransa'da zaman zaman problemli göçmen olarak görülüyor. İspanyol, Portekiz, Alman, İtalyanlar ise göçmen olarak görülmüyor." (K4, 42)

"Fransız, Portekiz, İtalyanlar bana göre bize bakınca onlar göçmen değiller çünkü onlar daha uyum halindeler. Ama onlara sorunca onlar kendi ülkelerini çok seviyorlar, sürekli gidip gelmek istiyorlar. Bizim gibi kendi ülkelerine gidip ev almak, yatırım yapmak istiyorlar. Ama bazıları da var ki kendi ülkeleriyle alakaları yok. Geçenlerde gittiğim İtalyan doktor Fransa'da yaşayıp para kazandığını ve burada, buranın kurallarına göre yaşamak istediğini söyledi. Buradakiler nasıl düşünüyorlar, nasıl karar veriyorlarsa ben de öyle yapmak istiyorum diyor. Bu şekilde farklı düşünenler var. Türkler genellikle ülkesine bağlı. Diline, dinine bağlı olma konusunda daha bir belirgin oluyoruz." (K6, 40)

Burada coğrafi konum yakınlığının, dini ve kültürel birliğin entegrasyona ve göçmen kimlik oluşumuna etkisini açık şekilde görmekteyiz. Avrupa'nın kendi içerisinde yaşadığı göç Ravenstein'ın (1885) göç kanunları teorisinin göç ve mesafe maddesini akla getirmektedir. Bu maddeye göre göçmenler çoğunlukla sanayi ve ticaret merkezlerine kısa mesafede olan yerlere yönelme eğilimindedirler (Adıgüzel, 2019). Aynı zamanda dünyanın her yerinde kültür, din ve dil ortaklığı göç etme tercihlerini etkilemektedir. Dini inançlara bağlı olarak yapılan göçmen tanımlamalarını anlatan görüşlerden biri şu şekildedir:

"Araplar çok fazla burada ama daha çok onlar göçmen görünüyor diyemeyiz bence. Burda Türk-Arap ayrımı yok. Müslüman-Hristiyan ayrımı var. Dolayısıyla bizler de Araplar gibiyiz, çok da farklı görünmüyoruz yani." (K6, 40)

"...Benim bazı Türk arkadaşlarım Fransız gibi yaşadıkları için hiç dikkat çekmiyorlar mesela Fransız lokantalarına gittiklerinde veya sahil kenarında kafelerde fark edilmiyorlar. Ama biz gitsek başörtülü olarak iyi niyetli olmayan iğneleyici bakışlara maruz kalıyoruz. Hep böyle bir 'bunlar kim, burada ne yapıyorlar' gibi bir hava oluyor." (K1, 41)

"Fransa'da en çok Araplar göçmen olarak görülüyor. Bizi de başımız kapalı olduğu için bazen Arap olarak da nitelendiriyorlar." (K3, 53)

Fransa'da Türklerin nasıl tanımlandığına yönelik alınan görüşlerde ise ekseriyetle Türklerin Fransızlar tarafından ***çalışkan*** olarak tanımlandığı düşüncesi göze çarpmaktadır.

> *"Türkler Fransa'da çalışkan, problemsiz, becerikli olarak tanınıyor, özellikle inşaat sektöründe çok çalışkan görünüyor."* (K2, 54)

> *"Türkler Fransa'da çalışkan olarak biliniyor. O kesin. Ailesine sahip çıkan, dürüst insanlar olarak görülüyor. Araplar için ise iki düşünce var. Bir kesim onlara tamamen karşı, onlardan hiç hoşlanmıyorlar. Bir taraf da sanki onlarla akrabaymış gibi, bir bütün olmuşlar gibi davranıyorlar. Ben de bazen çok hoşlanmıyorum yaptıkları davranışlardan."* (K6, 40)

> *"Fransa'daki Türk göçmenler işçiler, çok çalışanlar olarak değerlendiriliyor. Araplar, özellikle Arap kadınlar çok özeniyorlar Türklere ve Türk erkeklerine. Araplara göre çalışkanlar Türkler."* (K1, 41)

Genel olarak görülmektedir ki Fransa'da yerleşik olarak yaşamış olan bireyler tarafından Fransa'nın özellikle eskiye göre göçmen yanlısı olmadığı fikri oldukça yaygındır (FDMTV- France Diversité Média, 2018). Öte yandan bu göçmen karşıtlığının din ile ilişkisi olduğu bulgusuna çokça rastlanmıştır.

4.1.3. Entegrasyon ve Asimilasyon Üzerine

Fransa'daki göçmen algısı üzerine alınan görüşlerin ardından katılımcıların entegrasyon ve asimilasyon kavramlarının kendileri için ne ifade ettiğini öğrenmek üzere "Entegrasyon ve asimilasyon kavramları size ne ifade ediyor? Siz kendinizi hangi kavrama yakın hissediyorsunuz?" gibi sorular yöneltilmiştir. Kavramlara yönelik sorular katılımcıların Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye entegrasyonlarına yönelik görüşlerine altyapı oluşturulması amacıyla sorulmuştur. Katılımcıların birçoğu ***kültürel yapıya dayanan*** entegrasyon ve asimilasyon yorumları yapmıştır:

> *"Aslında Araplar daha uyumlu. Kendi ülkelerinde de zaten Fransızca eğitimi aldıkları için, televizyonlar gazeteler Fransızca olunca dil açısından sıkıntı*

çekmiyorlar. Buraya gelince daha uyumlu oluyorlar. Hatta Fransızlaşmış oluyorlar, kendi kültürlerini bırakıyorlar. İyi olabilmek için, bir yerlere gelebilmek için belki vazgeçiyorlar." (K6, 40)

Bazı görüşler entegrasyonun ***zamansal*** olarak arttığını destekler nitelikte iken zaman geçmesine karşın entegre olma oranının artmadığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Buna yönelik görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

"Biz ikinci jenerasyon olduğumuz için entegre olduk birazcık. Bizim çocuklarımız ise daha fazla entegre oldular. Burada doğdukları, iş güç, evliliklerini burada kurduklarından herhalde. Ama isimlerinden dolayı vs. yine de farklı görülüyorlar Fransızlar tarafından." (K2, 54)

"Araplar biraz asimile olmuşlar, Fransızlaşmışlar biraz ama bizden önce geldikleri için. Biz Türkler çok fazla entegre de olamadık Fransızlara. Biz de anne babamızın yürüttüğü gibi devam ediyoruz ama şimdiki kuşak uyumlu oldu, daha entegre oldu Fransızlara. O bağlılık giderek düşüyor." (K8, 38)

"Fransa'daki Araplar yıllar geçmesine rağmen uyumsuzlar ve sevilmiyorlar. Neden? Çünkü göze batan davranışları var." (K11, 50)

Dünyanın hemen her yerinde yerel halkların göçmenleri bir güvenlik, sağlık ve ekonomik tehdit olarak görmeleri ve hem söylemsel hem de pratikte bunu yansıtıyor olmalarının göçmenlerin göç edilen ülkeye uyum sağlamalarını zorlaştırmakta olduğu söylenebilir. Bireysel bakış ve önyargılar göçmenlerin öteki hissiyatını pekiştirmekte ve kimlik oluşumlarını etkilemektedir. Öyle ki pek çok katılımcı mülakat esnasında göçmen -ve özellikle Müslüman kadın- olmaları sebebiyle yaşadıkları olumsuz hikayelere yer vermiştir. Pek çok katılımcının görüşü entegrasyonun ***zor*** ve ***toplum tarafından imkansızlaştırıldığı*** yönündedir:

"Türkler için entegrasyonun oluşması burda çok zor bir olay. Çünkü Türkler daha çok kendi aralarında yaşıyorlar, örneğin kendi içimizden evleniyoruz, o yüzden çok entegre olamıyoruz. Bir de aile yapılarımızdan dolayı olmak da istemiyoruz

açıkçası ben çok da entegre olmak istemiyorum. Entegrasyonu olumsuz bir şey olarak görüyorum. ...Asimilasyon aynısı olmak demek. Ben de aynısı olmak istemiyorum, çocuklarım bu olsun istemiyorum. Onlar Fransız Hristiyan, biz Türk Müslümanız. Tabi ki birlikte ortak şeyler paylaşabiliriz, buranın da bize kattığı verdiği bazı düşünceler var ama biz onlara entegre de olamayız asimile de olamayız diye düşünüyorum." (K6, 40)

"... Biz entegre olmaya çalışsak da dış görünüş olarak farklı olduğumuz için ilgi çekiyoruz." (K3, 53)

"Türkiye'de yaşadığım dönemden sonra Fransa'ya gelince çalışmak istedim ama başörtülü kesinlikle istemiyorlar. Çalıştığım yerde başörtümü arkadan bağlayıp kazak giydim ve birkaç ay öyle çalıştım. Aylar sonra beni ilk kez gören postane müdürü benim başımı açmamı veya burayı terk etmemi istedi. Ben de çıktım gittim ve bunu sorun etmedim. Çünkü şöyle düşünüyorum; burası onların ülkesi, onların kuralları geçerli, bana uygun değilse benim çok yapacağım bir şey yok yani tutup da onlarla savaşamam. İstemiyorlarsa bence kendileri kaybediyorlardır." (K7, 42)

4.1.4. Göçmen Olmanın Avantaj ve Dezavantajları Üzerine

Katılımcıların entegrasyon ve asimilasyona yönelik yorumlarının ardından katılımcılarla göçmen olmanın olumlu ve olumsuz yanları üzerinde görüşülmüştür. Bu başlıkta "Göçmen olmanın avantajları ve dezavantajları var mı? Varsa nelerdir? Sizce göçmenlerin göç ettikleri ülkeye kattığı şeyler nelerdir?" gibi sorular yöneltilmiştir. Avantaj ve dezavantajlara yönelik sorular göçmenlerin hem bireylere hem de göç edilen ülkeye getirileri ve götürülerini öğrenerek Türkiye'deki Suriyeli göçünü değerlendirmek amacıyla sorulmuştur.

İtme çekme teorisinin ve ekonomi temelli tüm kuramların da desteklediği üzere ekonomik kaynaklara erişim göçmenler için çekici bir faktördür. Fransa'daki Türk göçmenler de ***Avrupa'da yaşamanın ekonomik ve eğitimsel avantajları***na yönelik görüşler belirtmiştir:

"Sadece avantajı Avrupa'nın ekonomik gücünden kazanmış oluyoruz. Maddi olarak daha iyi yaşıyoruz, o belli bir şey zaten. Belirli bir kategoriye geldiysen mesleki olarak, iyi yaşıyorsun. Gıda olarak da eğitim olarak da burası avantajlı." (K1, 41)

"Avantajları var. Türkiye'ye nazaran eğitim çok iyi ve ucuz, sağlık ucuz, yeme içme ucuz. Devlet eğitime çok destek veriyor, burs veriyor, kitaplardan para almıyor, özel okullara çok az para veriliyor. Bizim babalarımız çoğunlukla ya inşaatçı ya da lokantacı. Önceki nesilden çok nadir iyi yerlere gelenler duydum, bir profesör bir de avukat var. Ama şimdi gençler daha çok okuyor. Önceki nesil çok çekti ama şimdiki nesil şanslı, evlere arabalara erişim çok rahat." (K5)

Sorunun sorulmasının ardından pek çok katılımcı geçmişte veya yakın zamanda hatırladığı olumsuz yaşantıları dile getirmişler ve sıkça ***Fransa'da maruz kalınan ırkçı tutumlar***dan dezavantaj olarak bahsetmişlerdir. Bunlardan bazıları şu şekilde ifade edilmiştir:

"Fransa'da özellikle başörtülü olduğum için çok kez ırkçı söylemlere maruz kaldığım oldu. Bir de 9 yaşımda köyden Fransa'ya ilk geldiğimde Fransızca bilmediğim için öğretmenimin tutumu yüzünden adapte olamamıştım, yabancı olduğum için beni kenara oturtup kimseyi rahatsız etmememi söylemişti, sabahtan akşama kadar sadece oturuyordum. Öğretmenlerin öğrencilerine şiddet gösterdiği zamanlardı, gider gelir benim saçımı çekerdi, ben de anlam veremezdim ama büyüdükçe ve dili öğrendikçe anladım ırkçılıktan olduğunu." (K2, 54)

"Fransa'da göçmen olmanın dezavantajları tabi ki var. Kötü bir olay olunca hemen yabancıları suçlarlar, hemen Türkleri suçlarlar." (K5, 37)

Bazı katılımcılar Fransa'da göçmen olarak yaşadığı dezavantajlardan değil ***Türkiye'de göçmen sıfatıyla bulunmanın dezavantajlı oluşu***ndan bahsetmişlerdir:

"Şu an Fransa'da Türk olmanın herhangi bir avantaj veya dezavantajını hissetmiyorum. Türkiye'de dezavantajlı hissediyorum." (K2, 54)

"Türkiye'ye geldiğimizde hal hareketlerimizle, konuşma şeklimizle ister istemez Avrupa'dan geldiğimiz belli oluyor. Örneğin pazarlık yapmayı bilmiyoruz, Fransa'daki etik davranışlara göre davranıyoruz, buranın kültürüne göre yaşamaya devam ettiğimiz için orda da belli ediyoruz kendimizi. İnsanların bakışı bizi yargılanmış hissettiriyor." (K1, 41)

Fransa'nın göçmen politikalarından kaynaklanan dezavantajlardan bahseden katılımcılardan biri, Fransa'nın politikalarını asimilasyoncu bularak görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

"Diğer Avrupa ülkeleri arasında da Fransa daha katı kurallı, olumsuz düşünen, hiçbir değişikliği istemeyen, bizi kendilerine benzetmek isteyen bir ülke olduğu için bence göçmen olmak dezavantajlı." (K6, 40)

Katılımcılardan biri yaşadığı yere duyduğu aidiyetten kaynaklı herhangi bir avantaj veya dezavantaj hissetmediğini dile getirirken, bir katılımcı da göçmen olmanın herhangi bir dezavantajı olmadığını ifade etmiştir:

"Fransa'da Türk olmak ben hep burada olduğum için normal geliyor ama eşim sonradan geldiği için alışamadı, hep dönmek istedi." (K8, 38)

"Fransa'da göçmen veya başörtülü olmak dezavantaj değil bence. Araplar burada hala uyumsuz görünmesine rağmen özgür. Başörtülü olduğu için dışlandığını söyleyenlerin de Fransa'nın kurallarını inadına çiğnemeye çalıştığını düşünüyorum. Her yerin kuralları vardır. O kurallara uyulmalıdır." (K11, 50)

4.1.5. Göçmenlerin Ülkeye Katkıları Üzerine

Göçmen tanımına yönelik bulguların son başlığında katılımcıların göçmenleri tanımlarken bir kimlik olarak göçmenliğe nasıl bir rol atfettiklerini anlamak üzere bir ülkeye göçmenlerin katkılarının neler olduğunu karşıt bir bakıştan elde etmek amaçlanmıştır. Bu soru ışığında katılımcıların daha çok göçmenleri ***işgücü kaynağı*** olarak değerlendirdiği saptanmıştır. Buna işaret eden görüşlerden bazıları şu şekildedir:

"Bu kadar göçmen olması ülkeye tabi ki bir şeyler katıyor. En ağır işleri göçmenler yapıyor. Mesela inşaat. Amele olarak hep yabancı, hiç Fransız göremezsin. Varsa da şantiye şefi oluyorlar ya da büro işleri. Göçmenler burada iş gücü kaynağı." (K4, 42)

"Fransa için göçmen barındırmak çok şey katıyor, gidip de inşaatta çalışan Fransız görmüyorsun mesela. Bütün yabancılar, göçmenler iş için Avrupa'dalar. Bu insanlar sayesinde bu işler büyüyünce o ülkeye karı var tabi ki zararı olmaz." (K5, 37)

"Göç alması ve farklı milletlerden insanlar olması Fransa için iyi bir şey ama Türkiye için değil çünkü zaten nüfusu çok fazlaydı. Ama bizim gibi çalışkan göçmenler varsa iyi bir şey, inşaat sektörü hep Türklerde." (K8, 38)

Araştırma esnasında katılımcıların ırk temelli çıkarımlarına çok kez rastlanmıştır. Göçmenlerin ülkeye katkısı olduğunu ancak Türkiye'deki Suriyelilerin Türkiye'ye katkısı olmayacağını düşünen katılımcılardan biri bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Fransa ihtiyaç dahilinde göçmen istedi ama Türkiye onlara yardım amaçlı göçmen aldı. İkisi farklı. Anne babalarımızın da işine yaradı buraya göçmek tabi Türkler çalışkan da bir millet olunca. Çalıştılar, kazandılar, yatırımlar yapıldı. Ama Suriyelilerde böyle değil. Bir de Arap milleti genelde tembel, çalışmayı sevmeyen insanlar olarak biliniyor, burda da öyleler. Aynı şeyleri kazandırabileceklerini sanmıyorum Türkiye'ye." (K6, 40)

Ülkelerarası etkileşim, toplumsal ve kültürel iletişim toplumların ve ülkelerin gelişimi açısından önemli bir katkıdır. Göçün başarılı bir şekilde yönetilmesi bu etkileşimden azami verimin alınmasını sağlar. Katılımcılardan bazıları göçmenlerin ve göç edilen ülkenin karşılıklı katkıları olduğunu belirterek kültürel etkileşime vurgu yapmıştır:

"Göçmenlerin ülkeye kattığı şeyler tabi ki vardır. Nasıl onların bize varsa bizim de onlara muhakkak vardır. Düşüncelerimiz farklı, yapış şekillerimiz, tarihimiz,

mutfağımız farklı. Mutlaka herkesin birbirine vereceği şeyler vardır. Ama Fransızlar bunlara açık olmadığı için bence onlar kaybediyor." (K6, 40)

4.2. Gurbetçi Suriyeli ve Devlete Yük Olan Suriyeli İkilemi

Türk göçmenlerin göçmen tanımına yönelik derinlemesine görüşmelerin yapılmasının ardından çalışmanın öneri kısmına geçilmesine altyapı hazırlanması amacıyla mülakatın ikinci bölümünde katılımcılara "Türkiye'deki Suriye göçü hakkında bilgi sahibi misiniz? Bilginiz varsa bahseder misiniz? Türkiye'de Suriyeli göçmenlerle ilgili çıkan haberleri takip ediyor musunuz? Suriyeli göçmenlerle Türk göçmenler arasında ortaklıklar ve farklar var mıdır? Varsa nelerdir? Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye etkisi sizce nasıl?" gibi çeşitli yarı yapılandırılmış sorular aracılığıyla Suriye göçü ve Suriyeli göçmenler ile ilgili düşünceleri sorulmuştur.

Bu bölümde katılımcılardan alınan yanıtlar içeriklerindeki benzerlik oranlarına göre *Türkiye'deki Suriyelilere Bakış ve Fransa'daki Göçmenlerle Türkiye'deki Suriyelilerin Kıyaslanması* şeklinde 2 gruba ayrılarak yorumlanmıştır.

4.2.1. Türkiye'deki Suriyelilere Bakış

Türkiye'deki Suriyeli göçü ile ilgili alınan yanıtlarda ilk etapta katılımcılarda olumsuz refleksler gözlemlenmiştir. Bununla birlikte yanıtların ilerleyen cümlelerinde katılımcıların olguyu pozitif bir bakış açısıyla ele almaya çalıştıkları görülmüştür.

Dile getirilen görüşlerde ***suistimal, dilencilik, evlilik***, ***işgücü*** ve ***nüfus*** kodları göze çarpmıştır. Suriye göçü ile ilgili iki yönlü düşünen katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.:

"Ben Türkiye'deki Suriyelileri iki kategoriye ayırıyorum. Bir kategori oraya zorunlu olarak gidip de kendi mesleklerini yapamasalar da belirli mesleklere tutunup çalışıp çabalayıp yük olmamaya çalışanlar. İkinci kategori de devlete kendini yaşatmaya gelmiş ne kendi ülkesine ne de geldiği ülkeye faydası olmayanlar. .... Kendimi onlarla bağdaştırmaya çalışıyorum, sonuçta gurbet, biz

de burada göçmeniz ama kendimizi yaşatmıyoruz, emek sarf ediyoruz. Onun için iki kategori var yani." (K1, 41)

"Suriyeli göçünün Türkiye'ye etkisi yüzde elli olumlu, yüzde elli olumsuz. Örneğin Türk erkeklerinin kendi eşlerini boşayıp Suriyeli kadınlarla evlendiğini duyuyoruz, bu aile adına kötü bir durum. Olumlu katkısı ise iş gücü kaynağı oluşturmaları. Aynı durum Fransa'da da geçerli, göçmenler iş gücü açısından olumlu, aile açısından olumsuz. Yabancı evlilikler arttı, Noel kutlamaları arttı." (K4, 42)

"Nasıl yurtdışına gidenler var Türkiye'den, Suriyeliler de buraya geldiler. Mecbur olmasalar gelmezlerdi. Ama suistimal edenler de var. Özellikle sosyal medyadaki röportaj videolarından görüyoruz. Bir de hiç devlete yük olmak istemeyenler var. Mahallemizde ekmek satan Suriyeli bir kadın var mesela çocuklarını da hep öyle yetiştiriyor." (K9, 56)

Yapılan literatür taramasında Türkiye'de yerel halkın Suriyeli göçmenlere bakışını ele alan pek çok araştırmada olumsuz bir algı olduğu ve 2011'den bu yana Suriyelilere karşı olumlu tutum skorlarının giderek düştüğü bilgisine erişilmiştir. Görüşme yapılan Fransa'daki Türklerde de genel anlamda benzer bir algı gözlemlenmiş, olumsuz görüşlerini belirten bazı katılımcılar Suriyeliler ile ilgili kanaatlerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Türkiye'deki Suriyeli göçünü iyi görmüyorum. Geçen sene Trabzon'da bir AVM'ye gittim hiç Türk görmedim, herkes Arap'tı. Yazılar hep Arapça, insanlar Arap." (K5, 37)

"Türkiye'deki siyahi Sudanlı göçmenler daha uyumlular Suriyelilerden, daha edepliler. Dilenenlerin çoğu Suriyeli ama hiç Afrikalı göçmenlerden dilenen görmedim." (K9, 56)

"Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili hep olumsuz şeyler duyuyoruz. İzmir'deki hemşire görümcem anlatıyor onların evlerinin çok pis olduğunu, çok eşli evlilikler yaptıklarını. Ama ben Balıkesir'e gittiğimde görmüyorum, Bursa İnegöl'de çok gördüm." (K8, 38)

Suriyelilerle ilgili olumsuz kanaatte bulunan katılımcılardan bazıları bu durumu ***Türkiye'nin politik duruşu***yla bağdaştırmış ve şöyle yorumlamışlardır:

> *"Bence Türkiye Suriyelilere daha çok destek çıkıyor Fransa'ya nazaran. Türkiye'deki en güzel yerlerde, evlerde Suriyeliler oturuyor. Kayseri'ye gittiğimde oranın en lüks yerinde Suriyelilerin oturduğunu gördüm. Eskiden orada doktorlar, avukatlar oturuyordu."* (K2, 54)

4.2.2. Fransa'daki Göçmenlerle Türkiye'deki Suriyelilerin Kıyaslanması

Katılımcılar Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal statüsünü Fransa'daki *Bulgarlar*, *Romanlar*, *Cezayirliler* ve *Türkler* ile bağdaştırmışlar ve ortak noktalarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *"Türkiye'de en pis işleri Suriyeliler yapıyor, Fransa'da da en pis işleri yine yabancılar yapıyor. Ameleliği, dilenciliği, çöpçülüğü Romanlar yapıyor."* (K2, 54)

> *"Fransa'daki Suriyeliler dilencilik yapıyor. Eskiden Bulgarlardı ama artık Bulgarların imkanları bizi de geçti."* (K11, 50)

> *"Cezayirli göçmenler Fransızlar için problemli görünüyorlar. Çalışmaz, devletten aylık alır, ortalığı pisliğe çevirir, öyle görünüyorlar. Türkiye'de de Suriyeliler aşağı yukarı böyle gözüküyorlar. Halk arasında Fransa'daki Cezayirliler gibi Türkiye'deki Suriyeliler."* (K2, 54)

> *"Fransa'da Türklere bakış nasılsa Türkiye'de de Suriyelilere bakış öyle bence. Samimi ilişki kurulması zor bence."* (K4, 42)

Katılımcılardan bir kısmı Suriyeli göçmenler ile kendi göçmen kimliklerini kıyaslayarak birtakım çıkarımlarda bulunmuşlardır:

"Bize diyorlar ki siz de Fransa'da aynısınız, alakası yok, biz Fransa'da doğduk büyüdük, bu Suriyeliler burda doğup büyümedi. Bunlar göç edildi ve buraya yerleştiler, bir de sayıları çok fazla gibi geliyor bana. Bizi baskılıyorlar. Bizim ailelerimiz de asla aynı kefede değil çünkü annelerimiz babalarımız Fransa'ya geldiğinde burdaki insanları dışlamadılar, iş için gönderildiler. ... İkisi farklı geliyor bana. Bizim anne babalarımız iş için geldiler ama buraya entegre olmak için çabaladılar. Yeri geldi laf da duydular, yeri geldi dışlandılar, yeri geldi aç kaldılar. Ama Suriyelilerde farklı, gelip oturdular Türkiye'ye." (K5, 37)

"Türkiye'nin Suriyelileri içeri alması iyi bir şey bence. Ama orda kalmaları, yerleşmeleri tabi ki bizim için sıkıntılı. Suriyeliler duyduğuma göre ucuza çalıştırılıyorlarmış. Bizim buraya entegre olduğumuz gibi Suriyeliler de bu şekilde olabilir. Aramızda benzerlikler bence var." (K4, 42)

"Aslında Fransızları da anlamak lazım çünkü hani görmediğin ve bilmediğin şeyden korkulur ya, onları da anlıyorum. Bizim burada bazen göçmenler de göçmen olduklarını o kadar belli ediyorlar ki itici oluyorlar, ben Türk olarak Suriyelilerin böyle yaptığını görsem bana da itici gelir. Mesela sesli konuşuyorlar, arsızlar bazı Magripliler. Aralarında asimile olanlar vardır mutlaka ama kendilerini belli ediyorlar." (K1, 41)

4.3. Katı Entegrasyon Politikasına Karşılık Kuralsız Politikalar

Bulguların altında bulunan birinci ve ikinci başlıklarda katılımcıların hem Türk hem de Suriyeli göçmenlerle ilgili görüşlerin alınmasının ardından çalışmanın özellikle Fransa'nın göçmen politikasının katılımcılara nasıl hissettirdiğini anlamak amacıyla "Fransa'nın ve Türkiye'nin göçmen politikasını değerlendirir misiniz? Sizce doğru politika hangisi?" gibi yarı yapılandırılmış sorular aracılığıyla politikalara ilişkin değerlendirmeler alınmıştır. Bu bölümde katılımcılardan alınan yanıtlar içeriklerindeki benzerlik oranlarına göre *Fransa'daki Göçmen Politikasına Bakış ve Türkiye'deki Göçmen Politikasına Bakış* şeklinde 2 gruba ayrılarak yorumlanmıştır. İkinci grupta ağırlıklı olarak kıyaslama içeren görüşler bulunmaktadır.

4.3.1. Fransa'daki Göçmen Politikasına Bakış

Fransa'daki göçmen politikasını yorumlarken katılımcılardan hem tarihsel kıyaslama hem de siyaset içerikli yanıtlar alınmış ve Fransa'nın göçmen politikasının genel olarak ***katı kurallı*** ve ***kapalı*** bulunduğu ifade edilmiştir:

> *"Fransa'nın göçmen politikası kapalı bir politika zaten, kapalı görüşlüler. Hükümetinden dolayı bence çünkü biraz daha açık olsalar normal vatandaşlarını etkileyebilirler aslında. Ama şimdi negatif etki yapıyorlar."* (K1, 41)

> *"Son seçimlerde Allah'tan Marine Le Pen geçmedi. O geçseydi çok farklı olacaktı Fransa'nın ortamı. Genel anlamda Macron yine de kolaylık gösteriyor yabancılara. Tabi kurallar var, zorlaştı. Örneğin dilini öğrenmek zorundasın. Sırf bu yüzden son zamanlarda gençler evlilik için dil bilen eş tercih etmeye başladılar."* (K5, 37)

> *"Herkes istediği gibi gelemiyor artık değişti, bir Türk bir de Ukraynalı gelmek istese Ukraynalıya kapı açık. Din önemli bir kriter politik olarak."* (K7, 42)

Fransa'da göçmen olarak yaşamakta olan Türkler sosyal ağları ve hemşeri ilişkileri sebebiyle Almanya, İngiltere, Fransa ve İsviçre başta olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri ile Fransa ilişkilerinden hakim oldukları Kanada'nın göç politikalarına yönelik fikir sahibi olabilmektedirler. Dolayısıyla Fransa'nın politik göçmen tutumunu diğer ülkelerle kıyaslayabilmektedirler. Diğer Avrupa ülkeleriyle Fransa arasında kıyaslamalarda bulunan katılımcıların görüşlerden bazıları şu şekildedir:

> *"... Ki bazı Avrupa ve batı ülkelerinde o kadar sert bir politika yok. İngiltere mesela Fransa'ya göre esnek. Kanada da öyle. AB ülkeleri arasında en katı göçmen politikası genel olarak Fransa'da. Hatta bazı konularda AB tarafından da ceza yemiş veya uyarı almış bir ülke. Bunları haberlerde görüyoruz."* (K1, 41)

"Fransa'da zor. Almanya daha kolay ve rahat mesela. Fransa daha katı kurallı, olumsuz düşünen, hiçbir değişikliği istemeyen, bizi kendilerine benzetmek isteyen bir ülke. Almanya öyle değil." (K6, 40)

Fransa'da göçmenlerin entegrasyonuna yönelik örnek uygulamalar aktaran katılımcıların ifadelerinden bazıları şu şekilde olmuştur:

"Fransa'da kiralık ev veren bürolar, bölgedeki koridorda bulunan evleri komple Türk veya komple Araplara vermiyor. Aynı koridorda hem Türk hem Arap hem de Fransız olmasına dikkat ediyorlar ki kutuplaşma olmasın diye. Örneğin diğer koridordaki boş eve geçebilir miyiz dediğimizde 'Olmaz, orada zaten iki Türk aile var.' deyip reddebiliyorlar. Bunu yapmak zorundalar. Bu koridorlarda bulunan Fransızlar daha çok işçi sınıfında olan veya kökeninde göçmenlik olan iki üç nesil geçmiş asimile olmuş Fransızlar veya taşra Fransızları oluyor. Français de souch (yerli köken Fransız) dediğimiz Fransızlardan daha iyiler çünkü kültürel olarak karışık yaşamaya daha çok alıştıkları için görüş açıklığı var." (K1, 41)

"Fransa'da maddi yardımlar fazla bence, alıyoruz devletten. Sen Fransız'sın, sen göçmensin şeklinde ayırt etmiyorlar. Kazancına göre maddi yardımda bulunuyorlar, her şeyi sunuyorlar sana. En az 5 yıl çalışmış olmak şartı var. Vatandaşı olanlara da yapıyor, olmayanlara da yapıyor." (K4, 42)

"Fransa'nın göçmen politikası bana daha doğru geliyor. Çünkü Fransa'da en azından şartları sağlayabilirsen orada kalabiliyorsun, çalışırsan, okursan... Ancak o şekilde oturum alabilirsin. Ama Türkiye'de hiç böyle kurallar yok. Bulgar da gelse Rus da gelse ben burda kalacağım deyip kalabiliyor. Hele de paran olursa yerleşip evini al otur yani." (K5, 37)

4.3.2. Türkiye'deki Göçmen Politikasına Bakış

Türkiye'nin göçmen politikası değerlendirilirken katılımcıların derinlemesine bilgi sahibi olmaması sebebiyle Fransa ile kıyaslama yoluyla yorumlamalar yapılmıştır. Bu

yorumlarda en çok göze çarpan vurgu Türkiye'nin ***kuralları uygulamayan***, aynı zamanda ***insani*** bir nitelikte olması yönünde olmuştur:

> *"…Türkiye'nin göçmen politikası yumuşak, Fransa'nınki sert diyebiliriz. Bu kültüre bağlı bir şey bence çünkü Fransız kültürü genel olarak kapalı bir kültür, Türk kültürü biraz daha merhametli hani dine dayalı bir şey de var. Fransa kültüründe din etkisi kalmadı belki de o yüzden biraz sert, dinle alakası olan çok nadir, parmakla sayılacak kadar az. Ya da insanlar göstermiyor mesela pazar günü kiliseye gidenler bile bunu gizliyorlar burada. Din bireyselleştirilmiş. Ama bizde dini hayat topluluk halinde yaşanıyor ve konuşuluyor."* (K1, 41)

> *"İki ülkenin politikalarını kıyasladığımda Türkiye'de kurallar yok değil ama tam uygulanmıyor. Fransa'da da çok katı ve her şey uygulanıyor. Bu da sıkıcı oluyor aslında. Ama Türkiye'nin kuralları daha uygundur, daha insana yönelik, daha esnek ama uygulayan yok. Bu sefer herkes kendi adaletini kendisi sağlıyor. Bu sefer de çatışma çıkıyor."* (K10, 43)

> *"… Türkiye zor öyle değil sanırım. Gelen göçmenlere kendi dilini şart koşmuyor veya çok zorluk çıkarmıyor duyduğumuz kadarıyla. Fransa'da dil kursu şart. Yardımcı da olmuyorlar biz çok sıkıntı çektik eşim geldiğinde. Oturmuş bir sistemleri yok. Ama sonuçta dillerini öğretmeleri iyi bir şey, dil bir ihtiyaç. Burada hayatını sürdürebilecek kadar, sıkıntıyla karşılaştığında hakkını arayabilmek için, okulda, doktorda, özellikle biz anneler için muhakkak bir ihtiyaç."* (K6, 40)

IOM'nin 2022 MPM Türkiye Akdeniz ve Ötesinde Karma Göç Akımları raporunda yer alan 30 Aralık 2021'de açıklanan şu an Göç İdaresi Başkanlığı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre, Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenlerden 31.616'sı sırasıyla Almanya (12.062), Fransa (4.972), Hollanda (4.798) ve İsveç (2.654)'e Türkiye'den transit olarak yerleşmiştir (IOM, 2022). Katılımcılara Fransa'daki Suriyelilerle ilgili de soru yöneltilerek iki ülkenin tutumunun kıyaslanması sağlanmıştır:

> *"Fransa'da da Suriyeliler var ve Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan sonra apaçık gördük ki Fransa'ya gelen Suriyelilere kimse kucak açmadı. Kimse onlara yardım*

etmek istemedi, burda onlara hak tanınmadı. Ama Ukraynalılar için hemen neler yapabiliriz, kimler buraya davet edebilir arayışına girildi. Organizasyonlar yapıldı, maddi yardım, manevi destek verildi. İş sağlandı, oturum verildi. Çocuklar hemen okullara alındı. Fransız hükümeti tarafından Ukrayna'ya 300 milyar dolar yardım edileceğini okudum. Hal böyle olunca aklımıza hemen Suriyelilerle kıyaslamak geldi tabi. … Türkiye'nin yaptığını da bir yandan doğru bulmuyorum, kendi ülkesinde ihtiyacı olan insanlar varken devlet onlara yardımcı olamayıp gelenlere daha çok kolaylık sağlanıyorsa insanların çok hoşuna gitmiyor. Ama tabi savaştan kaçan insanlara yardım etmek gerekir fakat Türkiye'de kurallar çerçevesinde misafir edilmiyorlar. Fransa'da her şey çok kurallı. Burada Suriyelilerin gerçekten hallerinden belli oluyor, dilenci gibiler. Ama Ukraynalılar öyle değil. Buradan Müslüman-Hristiyan farkını görebiliyoruz." (K6, 40)

4.4. Entegrasyona Karşı Karamsarlık

Bulgulara ilişkin son bölümde araştırmanın erişilmesi amaçlanan verilerinden olan entegrasyon önerilerine yer verilmiştir. Üç kuşak göçmenin de hayatına yakinen tanıklık etmiş, göçü tecrübe etmiş ve Türkiye'yi nispeten tanıdıkları söylenebilecek olan katılımcılara "Entegrasyon çalışmalarına ilişkin (eğitim, uyum politikası vb.) görüş ve önerileriniz var mı? Varsa nelerdir?" sorusu sorularak deneyimsel öneriler alınmış ve mülakatlar sonlandırılmıştır.

Alınan yanıtlarda çoğunlukla göç türlerinin farklı oluşuna ve kültürel farklılığa vurgu yapılarak Suriyelilerle ortak özellikleri olmadığına yönelik değerlendirmelerle karşılaşılmıştır. Bulgulara göre Türkiye'nin göçmen politikasından bağımsız olarak Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonunun zor olduğu düşünülmekte ve genel olarak umutsuz bir gelecek kurgusu öngörülmektedir:

"Fransa'da dalga dalga geldi göçmenler; İkinci Dünya Savaşı'ndakiler, 70'lerdekiler. Türkiye'de çok ani oldu, belki o kadar serbest bırakmamak lazımdı. Göç türünün de farkı var, sayı olarak da çok büyük fark var. Fransa'da iş ihtiyacı olduğu için, savaştan sonra ekonomiyi düzeltmek için kendileri çağırdılar

göçmenleri. Yani göçmen sayısından dolayı Türkiye'de entegrasyon çok zor olur. Fransa'daki Suriyeliler de aynı şekilde, entegrasyonları çok zor çünkü örneğin Bulgarlar gibi görülmüyorlar Müslüman oldukları için, dilendikleri için ve kaçak oldukları için." (K1, 41)

"Suriyeliler Türkiye'ye entegre olurlarsa Türkiye'yi batırırlar, en lüks şeylere onlar sahip olur. Mesela şimdi Fransa Ukraynalılara kapılarını açtı ve sosyal yardım veriyorlar. Ukraynalıların Fransa'dan gitmeyeceği gibi Suriyeliler de Türkiye'den gitmeyecek. Kime imkân sağlarsan o daha kötü olan yere gitmez. Şimdi Fransızlar da İsviçre'ye göç ediyorlar. Asgari ücret Fransa'nınkinin iki katından daha fazla olduğu için." (K11, 50)

Entegrasyon zorluğun kaynağı olarak da ***etnik köken*** ve ***kültür*** vurgusu göze çarpmıştır. Özellikle Arap olarak adlandırdıkları Kuzey Afrikalı göçmenlerle bir arada yaşayan Fransalı Türkler, Arap kültürünün gündelik hayatta karşılaştıkları özelliklerini ve göçmenlerin *davranış*larını ön plana çıkararak yaptıkları örneklemelerle olumsuz değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu görüşlerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

"Bizim buraya entegre olma sebebimiz bence politikalar değil, bizim uyumlu olmamız, kurallara uymamız. Benim bulunduğum bölgede Cezayirliler kuralsız ve başına buyruk görünüyorlar. Örneğin Almanya'da da Türkler. Nüfus olarak fazla olduklarından dolayı olabilir. Suriyelilerin de uyum içinde yaşaması için Türkiye'nin hukukuna uymaları lazım. Kurallara uyarlarsa tabi ki daha uyumlu olurlar. Bizim de insan olarak değer vermemiz lazım. Zaten bize göre Müslüman Müslümanın kardeşidir." (K2, 54)

"Oğlumuz Fransızlarla değil Araplarla arkadaş olmayı tercih ediyor Müslüman oldukları için. Ama eşim oğlumuzun Fransızlarla arkadaş olmasını istiyor, çünkü Araplar çok kırıp döküyor, toplumda sorunlu gözüküyor. Fransızların hayatı daha düzenli, eve giriş çıkış saatleri belli, kurallara sadık." (K4, 42)

Entegrasyonun önündeki en büyük engellerden birinin ***dil*** ve ***eğitim*** olduğu yönünde telkinde bulunan katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonu bence çok zor. Biz çok zorlandık. Annem çok zorlandı, dil bilmediği için, buranın kültürünü bilmediği için ve okula gitmediği, çevre görmediği için, köyde yetişen birisi olduğu için. Belki de şehirde yaşayan biri olsaydı daha çabuk entegre olabilirdi. ... Annem o kadar bilgili olmadığı için bana göre, bize çok şey katamadı. Ben okula gittim gördüm çevre falan, burada büyüdüğüm için kültürlerini biliyorum. Mesela Noel kutlama kültürüyle ilgili çocuklarıma söyledim daha bilgili bir şekilde iki kültürü de anlattım. Yani ailenin bilgisi, bilinci arttıkça daha kolaylaşıyor." (K4, 42)

"Fransa'ya gelenlerin minimum düzeyde dili öğrenmesi gerekiyor. Suriyelilerin de Türkiye'de dil öğrenmesi lazım iletişim kurmaları için. Kültürel olarak bence zor, biz burda doğmamıza rağmen zorlandık." (K4, 42)

"Suriyelilerin entegre olabilmesi için dil kursu muhakkak lazım. Eğitim de öyle. Ama ben biraz katı düşünüyorum entegrasyon konusunda, bana kalsa entegre de olmasınlar, herkesin kimliği kendine bana göre. Ben entegre olmak istemiyorum, beni bana bıraksınlar, beni bu şeklimle kabul etsinler isterim. Bu yaşantımla, bu bilgilerimle, bu kişiliğimle kabul etsinler isterim. Belki sormak lazım entegre olmak istiyorlar mı diye. Belki olmak isteyen vardır, belki kimilerinin hoşuna gidebilir. Ona göre çalışmalar yapılabilir. Ama tabi ki Türkiye'nin kurallarına göre hareket etmeliler." (K6, 40)

Göç edilen ülkede geçirilen zaman, toplumsal hayata, eğitim ve iş dünyasına katılım ile sağlanan uyum arasında doğru orantı bulunmaktadır. Buna binaen entegrasyonun sağlanmasına yönelik ***kuşak değişimi*** gerektiğini ifade eden katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir:

"Entegrasyon için çok yıl geçmesi lazım, hatta yıl değil nesil geçmesi lazım çünkü belki bir sonraki nesil -yani şu an okula giden çocuklar- entegre olur. Kültürel yakınlığın da buna katkısı olur çünkü mesela buradaki İspanyollar ve Portekizler daha çabuk entegre oldular burada. Orda da aynı olur bence." (K1, 41)

"Sonraki kuşaklarda uyumluluk mümkün olabilir." (K4, 42)

Öte yandan mülakat derinleştirildikçe katılımcıların entegrasyon önerilerini sundukları kaydedilmiştir:

"Türkiye'de Arapça tabelalar var ama Fransa'da Türkçe veya Arapça tabelalar hiç yok, koymazlar da. İngilizce ve İspanyolca var ama. Bir de bizim burdaki postaneden haftanın belli günlerinde Türkçe tercüman bulunuyor Türk ve Bulgarlar için kolaylaştırıcı olsun diye. Türkiye'de de kolaylaştırıcı tercüman ve tabelalar olabilir, çünkü dil öğrenmesi çok uzun ve zor bir süreç olur." (K4, 42)

"... Aynı Fransa'daki gibi herkes çalışacaksa, doğru işe girecekse, çocuklarını okula yazdıracaksa, belli şartlar altında olacaklarsa evet. Anne baba çalışıyor mu*, sigortalı mı, çocuğu okuyor mu diye bakıyorlar Fransa'da ona göre oturum izni veriyorlar. Bu koşulları sağlamıyorsa göçmenleri geri gönderiyorlar memleketine. Türkler Suriyelileri hep kötü görüyor ama işleri olur, çocukları okulda olur, temiz* olurlar*, evleri olur filan, o zaman kimse onları dışlamaz bence. Kültürel entegrasyon Türkiye'de zor bence çünkü çok farklı kültür var Türkiye'de ama yaşam koşullarını daha iyi sağlarlarsa daha iyi entegre olurlar bence." (K5)*

"Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonu çok zor. Çözümü ülkelerine geri gönderilmelerinde görüyorum. En azından çalışmayanlar ve uyumsuz olanlar gönderilmeli. Fransa'daki gibi çalışanlara vize uzatma hakkı verilmeli." (K11, 50)

"Suriyelilere eğitim verilmesi gerekiyor. Kurslara yönlendirilebilirler, az doğum yapmaları konusunda bilgilendirilmeliler, çocuklarını eğitmeleri konusunda da. Zararı olanlar ve çalışmayanlar da geri dönmeli." (K9, 56)

5. TARTIŞMA

Araştırmanın arka planını "Göçmenlerin göç ettikleri ülkelere zarar verdiği iddialarının her iki ülkede de karşılığı var mıdır? Türkiye'deki Suriyeliler de Avrupa'daki Türkler gibi ülkenin aktif işgücü olabilir mi? Avrupa'daki Türklerin bulundukları ülkeye sağladığı katkı ve Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye sağladığı katkılar nelerdir? Göç; göç edilen ülkeyi geliştiren ve zenginleştiren bir olgu olarak mı karşımıza çıkmaktadır? Ülkelerin göç politikaları göçmenlerin entegrasyon düzeyini ve kimlik algılarını nasıl ve hangi yönlerden etkilemektedir?" soruları oluşturmaktadır. Bu sorulardan yola çıkarak mezkûr araştırma, tartışmaların ana aktörü olan göçmenleri incelemeye yönelik nitel bir çalışma olarak ortaya konmuştur.

Görüşülen katılımcıların kendilerini göçmen olarak tanımladıkları, sınırları çizili bir aidiyete sahip olmadıkları ve bu göçmen kimliğine yaslanarak yaşadıkları görülmüştür. Türkiye'ye geldiklerinde üzerlerinde hissettikleri "gurbetçi" bakışı ve Fransa'da maruz kalınan Müslüman karşıtlığı, Türklerin göçmen tanımı ve göçmen hissetmek üzerine görüşlerinin temelini oluşturmaktadır. Fransa'daki göçmen algısının ise yine Müslüman-Hristiyan ve Avrupa kökenli olup olmama eksenli olduğu görülmektedir. Günümüz Euro-Türkleri (Kaya & Şahin, 2007) birinci kuşak göçmenlerimize nazaran daha kendilerini gerçekleştiren, ifade edebilen ve kamusal alanda var olmaya çalışan bir rol kazansalar da yaşadıkları tecrübelerden yola çıkarak göçmen kimliklerinin Fransız yerel halkı tarafından kendilerine sık sık hatırlatıldığını ifade etmişlerdir. Göçmen olmanın dezavantajlı oluşu ise yine aynı sebeplerle açıklanmaktadır. Bir etiket olarak göçmenliğin İslamofobi kaynaklı oluşu Fransa'nın Ukraynalı göçünü kabulü ile daha da belirgin hale gelmiştir. Bu gibi sonuçlardan yola çıkarak göçmene bakış yabancı düşmanlığı üzerinden okunabilmektedir.

Katılımcıların kendileri için yaptıkları "ne oralı ne buralı" tanımlamasının bir diğer önemli sebebi bulundukları ülkenin dilini iyi düzeyde konuşup konuşamamaları ile ilgilidir. Bulgulara göre Fransa'da kuşaklar geçtikçe entegrasyonun artmasındaki en büyük etken göçmenlerin Fransızca konuşma yaygınlığının artmış olması olmasıdır. Benzer şekilde Türkiye'de göçmen kimliklerinin baskın hissedilmesinin sebebi de Türkçe konuşma düzeylerinin zayıflaması olabilmektedir. Dil, tüm toplumlarda bireye bakışta bir önyargı unsuru olarak göze çarpmaktadır. Göçün uzun vadede ortaya çıkaracağı negatif etkileri en

aza indirmenin en önemli ve etkili yolu göçmen çocukların okullaşması ve tüm yaş grubundan göçmenlerin ev sahibi ülkenin dilini öğrenmesidir (İşigüzel & Badık, 2019).

Fransa'daki Türk göçmenlerin entegrasyona bakışları ise genel anlamda karamsar gözükmektedir. Bartram, Poros ve Monforte'nin (2017) göçmenlerin göçmen statülerinden kaynaklanan kültürel, ekonomik, politik, eğitimsel veya dilsel anlamda bir dışlanmayı tecrübe etmediklerinde entegre olmuş olacakları varsayımına dayanıldığında; göçmen kimliğine yaslanmış ve entegrasyonun zor olduğunu düşünen katılımcıların haklılıklarından söz edilebilir. Öte yandan entegrasyonun kuşak değişimine bağlı olarak arttığı düşüncesi ve üçüncü kuşakta artan melez evliliklerin göçmenlerin uyumundaki etkisi dikkate değerdir. Bu uyumun Türk-Arap Müslüman evliliklerde entegrasyon olarak; Türk-Fransız evliliklerde ise asimilasyon şeklinde belirginleştiği düşünülmektedir. Bununla birlikte yaklaşık yetmiş yıllık bir göç geçmişine rağmen Arap olarak anılan Mağriplilerin halen entegrasyonlarında sorunlar yaşandığı bilgisine yoğun şekilde rastlanmıştır. Bu şahitlikten yola çıkarak Türk göçmenler Suriyeli göçmenlerin de entegrasyonunun benzer etnik özellikte olmaları sebebiyle zor olacağı kanısındalardır. Bu durum coğrafya ve iklim koşullarının bireylere ve dolayısıyla toplumlara etkisini anlatan Sosyolog İbn Haldun'un paradigmasını akla getirmektedir. Akkaya (1992), İbn Haldun'un bu paradigmasını Avrupa'daki göçmenlerle şu şekilde bağdaştırmaktadır: "Kırsal ve gelişmekte olan toplumlardan gelen göçmenlerin asabiyası en çok henüz kan bağına bağlı ya da millileşmiş bir asabiyadır. Kişi olarak geldiği toplumun ve coğrafyanın etkisi ile yoğrulan kişiliği vahşice ama yardımseverdir. Avrupa'daki ülkelere gelmiş göçmenler ise geldikleri yeni toplumun, coğrafya ve iklimin etkisi ile yeni, ama eskiyi de hemen kaldırıp atmamış bir asabiya duygusunu geliştirirler. Bu yeni asabiyya ya tek ya da hepsinin bir karışımı olan milli, yabancılık ve dini kökenlidir."

Fransa'daki Türk göçmenlerin Arap kültürünün entegre olmaya dirençli olduğuna yönelik düşünceleri yaygınken bir yandan da onların Müslümanlık ekseninden yakın hissettikleri göçmen grupları olduğu bulgusu ilgi çekicidir. Akıncı'nın (2014) Armagnague'den aktardığına göre Türk göçmenler "farklı ve bazen de çelişkili eylemler arasında yer alırlar: Hâkim toplum tarafından desteklenen *mantıksal 'çoğunluk'*, kültürel asimilasyon ve alt sosyal kümeye düşme mekanizmaları ile karakterize edilen *mantıksal 'azınlık'* ve ötekilik gösteren ve etnik öz-saygı stratejisi korumasıyla *mantıksal 'göç'*.".

Göçmen olarak Fransa'da bulunmak ülkeye önemli bir işgücü kaynağı sunması açısından göçmenler tarafından faydalı olarak yorumlanmaktadır. Buna paralel olarak Suriyeli göçmenlerin ancak düzenli ve verimli bir çalışma hayatı olması halinde Türkiye'ye entegre olabilecekleri düşüncesi hakimdir. Buralardan hareketle araştırma sorularının yanıtları merak edilerek çalışmanın sonucunda *uyruk ve kültüre dayalı çıkarımlar* ile *çalışma hayatına katılıma dayalı çıkarımlar* olmak üzere iki tür genel çıkarım yapılmıştır. Öyle ki Türk göçmenlerin işgücü kaynağı olma stereotipi ve çalışkan olma kalıp yargısı üzerinden kendilerini var ettikleri söylenebilir.

Türkiye ile Fransa arasında ve Fransa'daki Türk göçmenler ile Türkiye'deki Suriyeli göçmenler arasındaki farklar olduğu aşikardır. Öncelikli göz önünde bulundurulması gereken fark göçmenlerin göç etme şekilleridir. Türklerin göçü Fransa'nın işçi istemiyle başlayıp aile birleşimleri ile devam ederken Suriyeli göçü can ve mal güvenliğini sağlama amacıyla farklı bir ülkeye sığınma ihtiyacına dayanır. Öte yandan coğrafya farklılığından kaynaklı göç alan ülkeler olarak Fransa'da din temelli göçmen karşıtlığı yaşanırken Türkiye'de daha ziyade ekonomi ve ırk temelli bir karşıtlıktan söz edilebilir. Bir taraftan Suriyeliler ile dini ortaklığın var olması kimi zaman entegrasyona pozitif etki sağlamakta ise de giderek artan dışlayıcı söylemler Türkiye'de de Fransa'da olduğu gibi ırk temelli bir karşıtlığa doğru gidildiğini göstermektedir. İki ülkenin politikaları kıyaslandığında Türk göçmenler Fransa'nın hem Türkiye'ye nazaran hem de diğer Avrupa ülkelerine kıyasla sert bir göçmen politikasına sahip olduğu görüşündelerdir. Buna karşılık Türkiye'nin göçmen politikası kuralsız veya kurallarını uygulayamayan bir nitelikte görülmektedir. Her iki ülkenin hâkim politik duruşunun kendi içinde avantajları ve dezavantajları olduğundan bahsedilmektedir. Fransa'nın katı tutumunun toplumsal düzeni sağladığı düşünülürken, Türkiye'nin yumuşak politikasının insani ve içten bir karakteristiği olduğu savunulmaktadır.

Göç etme şekilleri ve coğrafya farklılığına rağmen göç alan ülkeler olarak Türkiye ile Fransa arasında ve Fransa'daki Türk göçmenler ile Türkiye'deki Suriyeli göçmenler arasında benzerlikler bulunmaktadır. Bunlardan biri her iki ülkede de göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde sosyal ilişkiler ağını kullanmış olmasıdır. İkincisi; her iki ülkede de göçmenler göçmen karşıtlığı ile karşı karşıya kalmışlar ve kalmaktadırlar. Üçüncü olarak da her iki ülkede de göçmenlerin göç ettikleri ülkede yer aldıkları iş kollar dolayısıyla yerel halkın iş olanaklarını daralttıkları düşüncesi hakimdir. Her iki göçmen grubun da yabancı

olarak nitelendirildiği gerçekliği araştırma sürecinde de görülmüştür. Sosyolog Georg Simmel'in tanımlamasında yabancıdan "burada sayılmaz, ancak bugün gelip yarın giden gezgin gibi de değildir; bugün gelip yarın kalan insan gibidir" şeklinde bahseder (Kahya Nizam & Sallan Gül, 2019; Simmel, 2009).

Araştırmanın en önemli kısmı olan entegrasyon önerilerinde Fransa'daki Türk göçmenlerin kendilerine yönelik entegrasyonun zor olduğuna ilişkin görüşleriyle uyumlu olarak Suriyeli göçmenlerin de entegrasyonlarının güç hatta imkânsız olacağı yönündeki refleksleri göze çarpmış, bazı nefret söylemleri ve geri "gönderme" önerilerine sıkça rastlanmıştır. Suriyelilerin tümünün ülkelerine dönmelerinin olanaklı olmadığı kanısına varan araştırmalar, kalıcılığın artması ile Türkiye toplumunda Suriyelilere yönelik olumsuz düşüncelerin de arttığını ve dolayısıyla Suriyelilerin Simmel'in toplumsal tipi olan "yabancı"ya dönüştüklerini iddia etmektedir (Kahya Nizam & Sallan Gül, 2019). Burada göçmenlerin göçmenlere yönelik olumsuz düşüncelerinden ve "misafir misafiri sevmez" algısından ziyade yukarıda da belirtilen Arap kültürü asabiyasının baskınlığından kaynaklı tespit ve önerilerde bulunulduğu gözlemlenmiştir.

Türk göçmenlerin göçmenlik deneyimlerinden yola çıkarak Türkiye'nin Suriyelilere yönelik göçmen politikalarına uyarlanabilecek önerileri arasında ise dil kurslarının yaygınlaşması, dil öğrenmeyi kolaylaştıracak tabela uygulamaları, Suriyelilerin kültürel uyum için çabalaması ve en önemlisi aktif çalışma hayatına katılarak göçmenlerin Türkiye için kazanım haline getirilmeleri gerekliliği yer almaktadır. Bunun yanında bahsi geçen uygulamalarla sağlanacak entegrasyonun en az bir veya iki kuşak sonra mümkün olabileceği üzerinde görüş birliği olduğu görülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

Türkiye'nin 2011 yılında yaşadığı kitlesel Suriye göçü, ülkemizdeki göç tartışmalarını yoğunlaştırmıştır. Tüm dünyanın gündeminde yer bulan bu kitlesel göç özellikle Avrupa'nın Suriyeli göçüne yönelik tutumunun Türkiye ve Ortadoğu ülkelerine etkilerinin araştırılmasını gerektirmiş, aynı zamanda tartışmaların odağını Türkiye ve Avrupa'da yaşayan göçmenlere çekerek birtakım kıyaslamalara sebebiyet vermiştir. Bu kıyaslamaların öznelerinden biri de Avrupa'da yaşayan Türkler olmuştur. Türkiye'deki Suriyelilerin Avrupa'daki Türklerin geçtiği göç süreçlerinin benzerini yaşayıp yaşamadığı sorunsalı bu araştırmanın arka planını oluşturmuş ve entegrasyon bağlamında her iki göç süreciyle ilgili olgusal kıyaslama yapılmıştır. Bu doğrultuda Avrupa'nın en eski göç ülkesi olan, entegrasyon kavramının çıkış noktası olan ve milliyetçiliği ile özdeşleşmesi sebebiyle göçmen politikasının katılığı ile bilinen Fransa seçilerek, burada yaşayan Türk göçmenlerin entegrasyon süreçleri incelenmiş, Suriyeli göçüne yönelik düşünceleri derlenerek entegrasyon önerileri alınmıştır.

Araştırma kapsamında Fransa'da yaşamakta veya yaşamış olan 11 Türk katılımcı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilerek görüşmeler yorumlayıcı okuma tekniği ile analiz edilmiş ve bulgular kodlanmıştır. Bulgular doğrultusunda katılımcılar hem Türkiye'de hem Fransa'da göçmen hissetmekte, bu durumu Fransa'da Müslüman olmak, Türkiye'de ise Türkçe konuşma tarzı ve ekonomik durumları ile ilişkilendirmektedirler. Fransa'daki göçmen algısının Avrupa kökenli olup olmamaya ve Müslüman olup olmamaya bağlı olarak belirlendiğini; İspanyol, Portekiz ve diğer AB ülkelerinden gelen göçmenlerin kabul gördüğü fakat Türk ve Arap olarak nitelendirilen Fas, Tunus ve Cezayirlilerin göçme/yabancı olarak tanımlandığını düşünmektedirler. Öte yandan göçmen olarak görülen ülkeler arasında Türklerin ağırlıklı olarak "çalışkan ve uyumlu", Arapların ise "tembel ve sorunlu göçmen" olarak tanımlandığı ifade edilmiştir.

Entegrasyonla ilgili olarak katılımcılar genel olarak umutsuz bir algıya sahip olup, yine Avrupa kökenli ve Müslüman olmayanların uyum sağlamaya daha elverişli olduğunu, Müslüman olmalarından kaynaklanan toplumsal tutumun entegrasyonu zorlaştırdığını ve

kuşaklar değiştikçe -Türk kültürünün giderek kaybolması ve karma evliliklerin de artmasıyla- entegrasyon oranının arttığını düşünmektedirler.

Fransa'daki Türklerin Suriyeli göçmenlere yönelik algılarının Türkiye'deki yerel halkın tutumuyla paralel olduğu; göçmenlerin Türkiye'yi suistimal ettiği, dilenci olarak görüldüğü, aile yapısına zarar verdiği, sayıca çok fazla oldukları ve çalışma hayatına katılım noktasında pasif oldukları düşüncesi söz konusudur. Türkiye'de Suriyelilerin Fransa'da Bulgar, Roman ve Cezayirlilerle eşdeğer görüldüğü düşünülmekte, Türk göçmenlerle Suriyeli göçmenlerin benzerlikleri olsa da aynı kefede değerlendirilmediği görülmektedir.

Katılımcılar Fransa'daki göçmen politikasının katı kurallı ve kapalı görüşlü olduğunu, Türkiye'deki göçmen politikasının ise kuralları uygulamayan ve sistemsiz bir yapıda olduğunu ifade etmişlerdir. Her iki politik tutumda da olumlu ve olumsuz özellikler olduğunu düşünen katılımcılar Fransa'yı uygulama konusunda daha başarılı bulurken Türkiye'yi daha insani olarak nitelendirmişlerdir.

Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye katkılarının ekonomik temelli olduğu görüşü hâkim olup katılımcılar bu bağlamdaki göç deneyimlerinin benzerini Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere uyarlayarak önerilerde bulunmuşlardır. Entegrasyon önerileri ile ilgili olarak katılımcılar Suriyelileri Fransa'daki Magripliler ile eşdeğer görmeleri sebebiyle Suriyelilerin entegrasyonunun zor olacağını düşünmektedirler. Genel olarak umutsuz bir entegrasyon algısı olduğu, toplumsal uyumun ancak kuşaklar sonra gerçekleşebileceği düşüncesi söz konusudur. Bununla birlikte eğitim, dil kursları ve dil öğrenmeyi kolaylaştırıcı yönlendirmeler, düzenli çalışma hayatına katılım, suç teşkil eden göçmenlerin ülkelerine gönderilmesinin sağlanması ve göçmenlerin kişisel kültürel uyum çabalarının artması katılımcıların entegrasyon önerileridir.

6.2.Politika Yapıcılar ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Öneriler

Entegrasyona yönelik politika geliştirmenin önemi düşünülerek araştırma nihayetinde tespit edilen bazı çalışmalar önerilmektedir:

- Ülke olarak Avrupa'daki göç deneyimlerimizden daha fazla yararlanılması ve Avrupa'daki Türk göçmenlerin entegrasyonlarına yönelik uygulamaların detaylı biçimde incelenerek model alınması,
- Küresel bir entegrasyon modelini benimsemek yerine etnik köken ve kültürel desenlerin gözetildiği uyum politikalarının geliştirilmesi,
- Suriyeli göçmenlerin iş hayatına katılımlarının sağlanması ve kaçak işçiliğin önüne geçilmesi için çalışma izni verilmesinin kolaylaştırılması,
- Özellikle Türkiye'nin gelişime müsait -tarım gibi- alanlarında istihdam kollarının açılması,
- Göçmenlerin girecekleri iş kollarında nitelikli ve verimli çalışmanın sağlanmasına yönelik eğitim faaliyetlerine ehemmiyet gösterilmesi,
- Okullarda Suriyeli öğrenciler için açılan özel sınıfların Türkçe dil öğrenimini yavaşlatması sebebiyle Avrupa'daki okullarda olduğu gibi karma bir eğitim modeli uygulanarak entegrasyona hız kazandırılması,
- Göçmen toplumun ev sahibi topluma kazandıracağı kültürel zenginlik göz önünde bulundurularak Türk eğitim sisteminde öğrenim hayatına devam eden Suriyeli öğrencilerin kendi dil ve kültürleri ile olan bağını koparmamasına yardımcı ek derslerin konması,
- Bu hedefe yönelik olarak eğitim kapasitesinin artırılması ve bu alanda hem yerel hem göçmen istihdamının çoğalması,
- Dil öğrenimine yönelik olarak, Arapça tabelaların artırılması yerine yalnızca kolaylaştırıcı, yönlendirici ve öğretici amaçlı kullanılması,
- Sivil toplum örgütlerinin konusu geçen politik önerilerin savunuculuğunu yapmaları,
- Sivil toplum örgütlerinin farklılıkların zenginliğini ön plana çıkaran, ırkçılıkla mücadeleyi felsefe edinen entegrasyon hedefli faaliyetler gerçekleştirmesi önerilmektedir.

6.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

Bu tez çalışmasının sınırlılıkları da göz önünde bulundurularak literatüre kazandırılabilecek nitelikli çalışmalar elde edilmesine yönelik olarak araştırmacılar için aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Bu araştırmada Türklerin göçmen algılarına yer verilmiş ve Türklerin objektif görüşleri alınmıştır. Avrupa'daki göçmen algısının ve entegrasyona bakışlarının farklı göçmen grupların (örneğin Faslı, Tunuslu, Cezayirli ve Orta Afrikalı) nazarından incelenmesi ve Türk katılımcıların görüşleriyle uyumluluk düzeyinin ölçülmesi araştırmanın nesnelliği yönünden faydalı olabilir.

- Mevcut araştırmanın Hem Türk hem Suriyeli göçmenlerle eş zamanlı uygulanarak göçmen algılarına ve entegrasyona bakışlarına yönelik karşılaştırmalı analiz yapılması göç alanına önemli bir katkı sunabilir.

- Yapılan araştırmaya göre göçmen bireylerin anavatan kimliklerini korunmaya çalışılması ile entegrasyonun gerçekleşmesinin ters orantılı olduğu söylenebilir. Bu nedenle entegrasyon düzeylerini ölçmek ve anlamak için Avrupa'daki Türklerin ve Türkiye'deki Suriyelilerin kimliklerini koruma refleksleri incelenebilir. Kimlik ve entegrasyon etkileşimi bu bağlamda incelemeye değerdir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2007). Türk Dış Göçünün Aşamaları: 1950'li Yıllardan 2000'li Yıllara. A. Kaya, & B. Şahin içinde, *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri* (s. 3-19). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Adıgüzel, Y. (2019). *Göç Sosyoloji* (3. b.). Ankara: Nobel Yayınları.

Akıncı, M. A. (2014, Yaz). Fransa'daki Türk Göçmenlerinin Etnik ve Dinî Kimlik Algıları. *Bilig*, s. 29-58.

Akbaş, E. (2016). Göçmenler Arasındaki Dayanışmacı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyon. S. G. Ihlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 335-351), 3. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Akkaya, K. (1992). Göç Teorileri, İbn Haldun ve Avrupa'daki Göçmenler. V. Güngör içinde, *Batı Avrupa Türkleri: Göçmenlikten Yerleşik Hayata Geçiş* (s. 9-13). Amsterdam, Hollanda: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı.

Altuntaş, D. D. (2020). Ensar Gibi Kucak Açmak. T. C. Başkanlığı içinde, *Göç ve İnsanlık* (s. 73-79). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

Arabacı, F. (2020). Fransa'da Türkler: Göçmenlik, Etnisite ve Din. Y. Coştu içinde, *Yurtdışında Türkler: Göçmenlik, Etnisite ve Din* (s. 31-51). Londra, İngiltere: Transnational Press London.

Arslan, E. (2016). *Fransa ve Göçmenler: Asimilasyon mu Entegrasyon mu?*. EURO Politika, (1), 45-52. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/europ/issue/44790/557160.

Bartram D., Poros M. V. ve Monforte P. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar. Ankara: Hece Yayınları.

BEKAM (Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi). (2017). *Suriyeli Muhacirlere Uyum Rehberi*. (M. Ulukütük, Dü.) Gaziantep.

Berg, B. L. ve Lune, H. (2014). *Qualitative research methods for the social sciences (Vol. 8)*. Boston: Pearson.

C'est pas sorcier. (2016, 11 Temmuz). *Quelles sont les différentes vagues d'immigration en France? - C'est pas sorcier* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=aA0KWDfxjlQ.

Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik* (2. Baskı). (İ. Türkmen, & M. Beşikçi, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Siyasal Kitabevi.

Çetin, İ. (2016). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. Sosyoloji Dergisi, Sayı: 34: 197-222.

Çoştu, Y. (2016). G*öçmenlerin Kimlik Arayışı –Avrupalı Türkler Örneği-* , Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 9, Sayı 2, Aralık 2016, ss. 533-546.

Diyanet İşleri Başkanlığı. (b.t.). Kur'ân-ı Kerîm Meâli. *Nisa Suresi 4/97*. 11.22.2022 tarihinde https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-97/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1 adresinden alındı.

Evkuran, M. (2021). Göç Aydınlanma Sağlar Mı? Karşılaşma ve Yüzleşme Pratiği Olarak Göç ve Kimliğin Dönüşümü. İ. Sirkeci (Dü.), *The Migration Conference 2021-Selected Papers* içinde (s. 83-89). Londra: Transnational Press London.

FDMTV- France Diversité Média. (28 Haziran 2018). *La France et les migrants / les réfugiés- Micro-trottoir #20* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=f909vAJV5I8

Gedikoğlu, S. & Akbaş, E. (2019). *Toplumsal Hafızanın Geriye Göçü – Avrupa'dan Türkiye'ye Geri Dönen Üçüncü Kuşak Gençler Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 517-545. DOI:10.31679/adamakademi.602373

Gedikoğlu, S. (2019). Toplumsal Hafızanın Geriye Göçü. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. http://acikerisim.ybu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2074/562984.pdf?sequence=1

Given, L. M. (2021). 100 Soruda Nitel Araştırma (A., Bakla ve İ. Çakır, Çev.). Anı Yayıncılık.

Göç İdaresi Başkanlığı (2022). *Göç Tarihi.* 27.11.2022 tarihinde https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi adresinden alındı.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Uyum*. 27.11.2022 tarihinde www.goc.gov.tr: https://www.goc.gov.tr/uyum adresinden alındı.

Gruson, L. (2006, Temmuz). *L'histoire de l'immigration en France*. (Musée National de l'Histoire de l'Immigration) https://www.histoire-immigration.fr/ressources/histoire-de-l-immigration/le-film-deux-siecles-d-histoire-de-l-immigration-en-france adresinden alındı.

Güler, H. (2018). İşçilikten "Girişimciliğe" Türkiyeli Göçmenler: Paris Örneği. *Sosyoloji Dergisi, 39,* s. 81-102.

Güler, H. (2020). Göç ve entegrasyon: Türkiye'de ''uyum'' ama nasıl? *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (KAÜİİBFD), 11*(1), 245-268.

Güler, H. (2020). Göç ve entegrasyon: Türkiye'de ''uyum'' ama nasıl?. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (KAÜİİBFD)*, *11*(Ek Sayı 1), 245-268.

Gün, Z. (2006). *Psikolojide Göç Çalışmalarındaki Metodolojik Problemler ve Çözüm Önerileri.* Türk Psikoloji Bülteni 12 (38): 27-41.

INA Actu. (19 Aralık 2018). *Les étrangers en France, il y en avait moins avant? | Franceinfo INA* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=XR6r79dwgw4

INA Société. (Ekim 2021). *1974: Être immigré en France | Archive INA* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=mz_T22-hwuA

International Organization for Migration (IOM) . (2019). *World Mıgration Report 2020.* Geneva, Switzerland: International Organization for Migration.

International Organization for Migration (IOM). (2021). *World Migration Report 2022.* Switzerland: International Organization for Migration.

International Organization for Migration (IOM). (2022). *MPM Turkey Mixed Migration Flows in the Mediterranean and Beyond.* UN Migration.

IOM Glossary. (2019). Glossary on Migration. Genevre, İsviçre: IOM.

İşigüzel, B. ve Baldık, Y. (2019). *Göçmen Toplulukların Eğitim Sistemine Katılımı Sürecinde Uygulanan Eğitim ve Dil Politikalarının İncelenmesi*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(2), 487-503.

Kahya Nizam, Ö. & Sallan Gül, S. (2019). *Türkiye'deki Suriyelilerin Sosyolojik "Yabancı" Olarak Ele Alınması Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme.* SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 47/2: 97-115.

Kaina TV. (2019, Şubat 5). *Micro trottoir: les migrants en France* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=xjbTj2bfcmM

Kaiser, B. (2007). Türkiye'deki Avrupa Birliği Yurttaşları: Siyasal ve Toplumsal Katılımın Önündeki Engeller. A. Kaya, & B. Şahin içinde, *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri* (s. 475-491). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Kaya, A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon-Güvenlikleştirme Çağı* (1.b.). (N. Y. Ural, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon-Güvenlikleştirme Çağı* (1. Baskı b.). (N. Y. Ural, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon-Güvenlikleştirme Çağı* (1. Baskı). (N. Y. Ural, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A., & Şahin, B. (2007). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Koca, M. (2002), *AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı*. Türk İdare Dergisi, 74 (436):97-133.

Kodaman, B. & İpek, N. (2000). *Balkanlar, Girit ve Kafkaslarda Anadolu'ya Yönelik Göçler ve Göçmen İskan Birimlerinin Kuruluşu (1878-1912).* Erdem, 12 (35), 377-417. https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44364/548571 adresinden alındı.

Koyuncu, A. (2016). Nimet Mi? Külfet Mi? Türkiye'nin Suriyeli ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar. Prof. Dr. A. Esen & M. Duman içinde, Türkiye'de *Geçici Koruma*

Altındaki Suriyeliler: Tespit ve Öneriler (s. 109-133). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).

Le Robert. (2022). *Assimilation*. Le Robert Dico En Ligne. 26.12.2022 tarihinde https://dictionnaire.lerobert.com/definition/assimilation adresinden alındı.

Le Robert. (2022). *Intégration*. Le Robert Dico En Ligne. 26.12.2022 tarihinde https://dictionnaire.lerobert.com/definition/integration adresinden alındı.

Les Bons Profs. (2015, Ekim 7). *L'immigration et la société française au XXe siècle - Histoire-Géographie - 1ère - Les Bons Profs* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=-ohdatesjBM

L'Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE). (2022, Ağu 10). *L'essentiel sur... les immigrés et les étrangers*. 2022 tarihinde Insee: https://www.insee.fr/fr/statistiques/3633212#:~:text=En%202021%2C%207%2C0%20millions,depuis%20leur%20arriv%C3%A9e%20en%20France adresinden alındı.

Le Figaro. (2012). *L'image de l'Islam en France*. Ifop. https://www.lefigaro.fr/assets/pdf/sondage-ipsos-islam-france.pdf adresinden alındı

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2019). *Nitel veri analizi* (3. Baskı). (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev.) Pegem Akademi Yayıncılık.

MyJafr. (2013). *L'immigration en France* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=uILOE9ofHe0

Neuman, W. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar.* Ankara: Yayınodası.

Olivier Quinet. (2015). *Brève histoire de l'immigration depuis 1945* [Video dosyası]. https://www.youtube.com/watch?v=pWWXx38dT0M

Özdil, M. (2017). *Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme.* Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences, 28(3).

Özyurt, C. (2021). Kimlik Fragmanları. A. F. Yıldırım içinde, *Modernitede, Post-Modernitede ve Küreselleşme Sürecinde Kimlik* (s. 47-68). İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Sağıroğlu, A. Z. (2015). *Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri*. Sosyoloji Divanı (6), 9-30.

Sağıroğlu, A. Z., Ünsal, R. ve Özenci, F. (2022). *Türkiye Göç ve Insan Hareketlilikleri Yıllık Raporu-2021*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).

Sağıroğlu, A.Z. (2016). Türkiye'de Merkezi Göç Yönetimi. Prof. Dr. A. Esen & M. Duman içinde, Türkiye'de *Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespit ve Öneriler* (s. 43-68). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).

Şentürk, P. D. (2019). Göçmenlik ve Sosyal Politika. H. Sakız, & H. Apak içinde, *Türkiye'de Göçmen Kapsayıcılığı Sorundan Fırsata Dönüşüm Önerileri*. (s. 17-44). Ankara: Pegem Akademi.

Sunata, U. (2014). *Tersine Beyin Göçünde Sosyal Ağların Rolü: Türkiyeli Mühendislerin Almanya'dan Geriye Göç Deneyim ve Algıları.* Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2014, 17(34), 85-96.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2019-2023 Stratejik Planı.* Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.

Tepealtı, F. (2020). *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET002445.pdf adresinden alındı.

Topçu, E., & Büyükbeşe, T. (2020). Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(1), 23-34.

Türk Dil Kurumu. (2022). *Göçmen*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 27.12.2022 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı.

UGİD- Uluslararası Göç ve İntibak Derneği. (2022, Şubat 11). Göç ve Entegrasyon I. Yayın: Prof. Dr. Emel TOPÇU [Video]. YouTube. https://youtu.be/dAX95eX7aqs

Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü.* (D. Çiçekli, Dü.) Uluslararası Göç Örgütü.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *International Migration 2019: Wall Chart* (ST/ESA/SER/A/431). https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationStock2019_Wallchart.pdf adresinden alındı.

Uslu, Ç.L. & Bayındır Goularas, G. (2016). Göçmen ve Mültecilerin Kaynak Ülkelerine Katkıları: Suriye Örneği. Prof. Dr. A. Esen & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespit ve Öneriler* (s. 133-147). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).

Vagle, M. D. (2014). *Crafting Phenomenological Research.* Routledge.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, *T.C. Resmî Gazete*, 6458, 11 Nisan 2013.

Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum.* İstanbul: Ketebe Yayınları.

Yardım, M. (2017, Temmuz-Aralık). Göç ve Entegrasyon Politikaları Işığında Fransa'da Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi, 3*(2), s. 100-136.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz E. A. & Özer Y. E. (2022). *İtme çekme kuramı bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere yönelik bir alan araştırması: Aydın ili örneği*. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 282-295.

Zubaroğlu Yanardağ, M., Yanardağ, U., Avcı, Ö. (2020). *Improvements Which Effect Migration Policies in the European Union and Turkey and a Discussion of Social Work As a Profession.* Arc Health Sci Res 2020; 7(1): 95-103.

EKLER

EK-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

A) Demografik Bilgiler
   a. Yaş
   b. Cinsiyet
   c. Eğitim Durumu & Meslek
   d. Bulunduğu şehir
   e. Göç öyküsü

B) Türk Göçmenlerin Göçmen Tanımına Yönelik Görüşler
   a. Sizce göçmen nedir/kimdir?
   b. Entegrasyon ve asimilasyon kavramları sizce ne ifade ediyor?
   c. Yaşadığınız yerde kendinizi göçmen olarak tanımlıyor musunuz?
   d. Türkiye'de kendinizi göçmen olarak tanımlıyor musunuz?
   e. Bunların avantajları ve dezavantajları var mı? Varsa nelerdir? Bahsedebilir misiniz?
   f. Sizce göçmenlerin göç ettikleri ülkeye kattığı şeyler nelerdir?
   g. Fransa'da kimler göçmen olarak görülmekte? Neden?
   h. Fransa'da Türkler nasıl tanımlanıyor? Diğer göçmenler nasıl tanımlanıyor?
   i. Sizce Türkiye'de Suriyeliler nasıl tanımlanıyor?

C) Türk Göçmenlerin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Görüşleri
   a. Türkiye'deki Suriye göçü hakkında bilgi sahibi misiniz? Bilginiz varsa bahseder misiniz?
   b. Türkiye'de Suriyeli göçmenlerle ilgili çıkan haberleri takip ediyor musunuz?
   c. Suriyeli göçmenlerle Türk göçmenler arasında ortaklıklar ve farklar var mıdır? Varsa nelerdir?
   d. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye etkisi sizce nasıl?

D) Politikalara İlişkin Görüşler
   a. Fransa'nın ve Türkiye'nin göçmen politikasını değerlendirir misiniz?
   b. Sizce doğru politika hangisi?

E) Entegrasyon çalışmalarına ilişkin (eğitim, uyum politikası vb.) görüş ve önerileriniz var mı? Varsa nelerdir?
   a. Siz olsaydınız ne yapardınız?